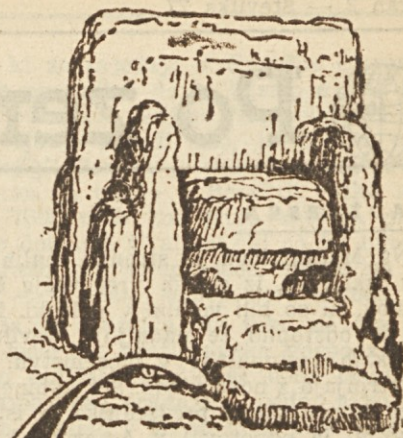


Koroška



Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling.

v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.

Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 27. junija 1947

Številka 27

Sovjetska zveza je sprejela povabilo

Konferenca treh ministrov 27. junija v Parizu

Potem ko je britanski zunanji minister Bevin po svojem obisku v Parizu govoril v britanski spodnji zbornici in je francoska vlada povabila sovjetsko vlado, da se izjavi glede sodelovanja pri Marshallovem načrtu za pomoč Evropi, ni bilo takoj odgovora. 23. junija pa je uradna sovjetska poročevalska agencija Tass objavila sledečo vest: »Sovjetska vlada je sprejela predloge britanske in francoske vlade za takojšnje posvetovanje glede predpriprav za evropski načrt za pomoč, katerega naj podpre Amerika ter se bo udeležila zasedanja treh zunanjih ministrov, katero predlaga jo. Po mnenju sovjetske vlade naj bi se zasedanje vršilo 27. junija v Parizu.«

V sovjetski noti, katero so 22. junija predali, se glasi, da je sovjetska vlada mnenja, da je glavna naloga evropskih držav čim hitrejša obnova in razvoj gospodarstva, ki je bilo med vojno uničeno. Samo po sebi je razumljivo, da se to nalogo lahko doseže z ameriško pomočjo. Višina ameriške proizvodnje med vojno nikakor ni padla, marveč je porasla. Čeprav sovjetska vlada trenutno nima nobenih poročil glede načina in pogojev možne ameriške gospodarske pomoči za Evropo, niti o merah, o katerih sta pred kratkim razpravljali britanska in francoska vlada, pristaja sovjetska vlada na soudeležbo pri zasedanju zunanjih ministrov.

Bevin o evropskem položaju

Britanski zunanji minister Bevin je 19. junija podal v spodnji zbornici izjavo glede pariških razgovorov. Dejal je, da smatra britanska vlada ameriško ponudbo za pomoč Evropi kot velik izgled za Evropo. Zato je z obema rokama poprijel za to ponudbo. To je prva možnost po končani vojni, da se obravnava evropsko gospodarstvo kot celota. Pri vseh pogovorih pa naj bo naglasi vodilna.

V odgovor na vprašanje komunističnega poslanca Piratin-a, ali stavlja Marshallov načrt politične pogoje, je Bevin dejal, da je Sovjetska zveza stavila kot prva predlog za posebne sporazume med sosednimi državami pri pogovorih o pogodbah.

»Nihče,« je dejal Bevin, »me ni med mo-

S tem so privedli razgovori v Parizu preteklega tedna, ki so se vršili na pobudo britanskega zunanjega ministra Bevin in na podlagi katerih je nato sledilo povabilo Moskve, do uspeha. Potem ko je bil prvi odmev v sovjetskem časopisju na govor ameriškega zunanjega ministra Marshalla, ki je izhodišče cele akcije — neugoden, pa izgleda, da je prišla sovjetska vlada po proučitvi poročila britanskega poslanika v Moskvi do prepričanja, da je potrebno sprejeti povabilo k temu zasedanju zu-

Predsednik Truman je ustanovil tri ameriške odbore za proučevanje posledic ameriške gospodarske pomoči za inozemstvo na ameriško gospodarstvo samo. Prvi odbor, ki deluje izven okvira vlade in je sestavljen iz poslovnih ljudi ter zastopnikov delavcev, poljedelcev in različnih znanstvenih ustanov, bo imel za nalogo, svetovati predsedniku, kako daleč razširijo Združene države načrt, ne da bi s tem ogrozile svoje lastno gospodarstvo.

Drugi odbor bo sestavljen iz strokovnjakov vlade pod vodstvom notranjega ministra Kruga in bo preiskoval položaj pomernih virov Združenih držav.

Jim uradovanjem kot zunanji minister obdržal, da bi bil storil le en sam korak za delitev Evrope. Dejansko sem sedel šest tednov v Moskvi in se bavil s položajem Nemčije ter poskušal, da dosežem gospodarsko enotnost Nemčije, da bi isto lahko v danem slučaju vključili v gospodarsko enotnost Evrope.«

Predno bi mu komunisti poodčitali radi delitve Evrope, naj bi vprašali svoje ruske prijatelje, zakaj so razcepili Evropo.

Nato je zunanji minister govoril o položaju v različnih državah in dejal o zadnjih dogodkih v Bolgariji sledeče:

»Priznati moram, da sem po volitvah bolgarske narodne skupščine bil mnenja, da bodo člani tega parlamenta vsaj nedotak-

nanjih ministrov v Parizu, da se približajo uresničenju Marshallovih načrtov.

Nato sta Francija in Velika Britanija predali sovjetski vladi noti, v katerih sporočata, da je vse pripravljeno za zasedanje v petek v Parizu. Pri zasedanju bo s strani britanske vlade prisostvoval razen Bevin še vodja gospodarskega oddelka zunanjega ministrstva Sir Edmund Hall Paton ter večje število strokovnjakov ministrstev za prehrano in finance.

Truman vzpostavil tri odbore

Tretji odbor, ki bo istotako sestavljen iz strokovnjakov vlade, naj proučuje posledice načrta pomoči na gospodarstvo Združenih držav.

V izjavi, s katero je predsednik Truman objavil ustanovitev teh treh odborov, je med drugim dejal: »Mislim, da smo splošno mnenja, da je poživitev proizvodnje v inozemstvu odločujočega pomena tako za močno demokracijo kakor za mir, ki temelji na demokraciji in svobodi. Temeljne važnosti je tudi za svetovno trgovino. Na drugi strani pa moramo mero, do katere lahko nudimo pomoč, skrbno prerešeti.«

Ijivi. Toda zasledovanja v Bolgariji niso prenehala in prepričan sem, da vlada tam težnja, da se izključi vsako opozicijo. Če kakšna država ne more vzdržati kritike, potem je to res siromašna država.«

Glede Madžarske je izjavil, da nikakor ni posegel v madžarske notranjepolitične zadeve in dodal: »Vzdržim se radi ljudi, ki odobravajo takšen postopek. Vse to smo že enkrat doživeli na Poljskem v Romuniji in Bolgariji. Zakaj naj bi zakrili oči pred dejstvi?«

Svoj govor je zaključil s pozivom, da naj se ohrani svoboda človeka in človečanske pravice ter izjavil: »Če črtate vse stvari, ki pripeljejo do razlik v političnih mišljenjih in greste med ljudi, kaj žele potem vsi? Hočejo živeti, biti svobodni, iti domov na svoja stanovanja, ne da bi jih morila tajna policija.«

Truman za pravice ameriških delavcev

V nekem govoru preko radia se je predsednik Truman postavil proti osnutku delavskega zakona, ki ga je predložil kongres. Dejal je, da je ta zakonski osnutek slab za delojemalce, delodajalce in državo. Opravičil je svoj ugovor proti zakonu, katerega je predstavniška zbornica 20. junija že sprejela s 331 proti 83 glasovom. Medtem pa je predsednik objavil poslanico ameriškemu narodu in naglasil, da ta delavski zakon ni pošten napram ameriškem delavstvu.

Predsednik ugotavlja, da bodo s tem milijoni Amerikancev prikrajšani za pravice, katere trenutno uživajo, namreč da se pogajajo s podjetniki za primerne mezde in delovne pogoje. Truman, ki se mora s tem boriti proti republikanski večini v kongresu, je opozoril na to, da bi ta način zakonodaje razcepil ameriški narod na dve skupini ter dejal, da težijo Združene države za tem, da najdejo način, s katerim bi se napram vsem ljudem pravično postopalo in ki bi zagotovil vsem državljanom njihove življenske potrebe.

ZA POMOČ PRI OBNOVI SVETA

Nato se je predsednik dotaknil zunanje politike in naglasil, da obvezuje velikodušnost Amerike državo, da pomaga pri obnovi sveta in da je vsled tega tudi potrebno, ustvariti boljše Ameriko, v kateri bodo vsi deležni ugodnosti demokracije. Poudaril je, da Taft-Harleyjev delavski zakon ta cilj ogroža. V imenu naroda upa, da ta zakonski osnutek ne bo uzakonjen.

TAFT UGOVARJA

Republikanski senator Taft, ki je soudeležen pri osnutku zakona, je v nekem radijskem govoru izjavil, da predstavlja Trumanova poslanica popolnoma spačeno predstavo namena zakona. Taft je izjavil, da je predsednik Truman prevzel točko za točko kritike zakona, kakor so jo podali voditelji delavskih strokovnih zvez. Taft je zaključil svoj govor z besedami: »Čudno je, da ima predsednik proti enim točkam zakona pomisleke, ki prepovedujejo, da zavzemajo komunisti funkcije v strokovnih zvezah.«

TRUMANOV UGOVOR PREGLAŠEN

Kljub poslanici Trumana ameriškemu narodu je ameriški senat preglašoval 23. junija predsednikov ugovor in sprejel zakon.

ODGOVOR NA ZAKON: STAVKE

Ameriška strokovna zveza AFL bo takoj pričela z borbo za preklic zakona, ki je izzval predvsem med industrijskimi delavci veliko razburjenje. Izvršni svet CIO-zveze so sklicali za petek v Washington, da zavzame stališče napram novemu delavskemu zakonu in sklene mere proti izvajanju istega. Medtem pa je stopilo 20.000 rudarjev premogokopov v štirih ameriških državah v stavko. Delavci kovinske industrije so se do 90% odločili, da stopijo v teku enega tedna v stavko.

TOČKE DELAVSKEGA ZAKONA

1. Vlada je upravičena, da izposluje pri vrhovnem sodišču prepoved stavk, ki povzročijo daljši zastoj industrije.

2. Debrodelne sklade strokovnih zvez upravljajo delodajalci in delojemalci skupno.

3. Delodajalci lahko tožijo strokovne zveze za škodo, ki nastane radi stavk ali bojkota.

Te določbe stopijo takoj v veljavo. V 60 dneh stopijo sledeče določbe v veljavo:

1. Prepoved, da se zapre podjetja.
2. Vlada je upravičena, da izposluje takoj prepoved stavk.

Nova zemljiška reforma?

Že po prvi svetovni vojni se je veliko govorilo in pisalo o zemljiški reformi, ki naj bi stare in zapuščene kmetije poživila ter kmečkim sinovom in poslom pripomogla do zemlje in lastnega doma. Temeljni smisel vsake zemljiške reforme je, dati družinam vsaj nekaj zemljiške lasti, ker je narava namenila zemljo vsem ljudem. Mnogo pa je ljudi, ki ne morejo priti do koščka lastne zemlje. O zemljiški reformi se danes govori več kakor kdaj poprej, ker danes zlasti mestni delavec vidi, da raste kruh na polju in da lažje preživi čase tisti, ki kruh sam pridelava, kakor pa tisti, ki mora živeti s krušnimi nakaznicami. Namen zemljiške reforme mora biti: vzeti po pravični poti nekaj zemlje tam, kjer jo je več, kakor jo pa lastnik potrebuje in lahko obdeluje. Pravična je pot potom nakupa ali razlastitev v splošno korist, za kar mora oškodovanec seveda dobiti primerno odškodnino. Preveč ima tisti, ki zemlje zaradi obsežnosti ne more pravilno obdelovati in ne more zemlja zaradi tega toliko roditi, kolikor bi lahko. Zemljo je treba dati tistim, ki si želijo zgraditi svoj dom in nočejo biti le proletarci, ljudje ki nimajo nobenega upanja na boljše bodočnost. Do sedaj so mislili, da mora zemljiško reformo izvesti država ali oblast sploh. Toda bati se je, da bi stranke, ki imajo oblast v rokah, zemljiško reformo tudi strankarsko izvedle. Dunajski profesor Schobel prihaja z novim načrtom, po katerem naj bi reformo izvajali ljudje sami, organizirani v zadrugah. Predlaga tole:

1. Ustanovijo naj se nove zadrugne zveze, ki bodo ljudi naseljevale. Te zadrug naj kupijo ali vzamejo v najem vsa odvisna zemljišča.

2. Ta zemljišča se načrtno razdelijo in zaokrožijo in kjer treba, povečajo kmetije ter zgradijo novi kmečki domovi.

3. Nove naselbine naj bodo tako velike, da ima družina dovolj dela in pridelava dovolj kruha.

4. Te nove domove dobijo zadrugniki v najem ali pa jih lahko kupijo.

5. Zemljišče, ki je pripravno za gozd in pašnik, naj ostane last zadrug. Le polja zadruga ne bo obdelovala.

6. Zadruga pomaga ljudem graditi nove domove in jim preskrbi kredite, nabavlja stavbeno gradivo in poskrbi za prevoz.

7. Med kmetijami se določi prostor, kjer naj bo mesnica, mlatilni stroj in traktor, ki se izposojuje, mlin, stiskalnica za sadje in olje ter delavnica za popraviljanje orodja in strojev.

8. Zadrugnih naprav naj se poslužujejo vsi zadrugniki po določenem redu.

9. Zadrugniki se zavežejo, da bodo obdelovali dodeljeno jim zemljišče. Kjer je treba recimo napraviti vodno napeljavo ali izsušiti močvirje, so vsi dolžni sodelovati.

10. Člani teh zadrug bodo kmetje, kmečki sinovi in kmečki delavci.

Kmetom, kmečkim sinovom in delavcem se tu morebiti res odpira pot v boljše bodočnost, pot ki ne razdira tega, kar je vedno bilo, in vendar gradi, kar socialni napredek zahteva.



Po zemeljski obli

MADŽARSKA

Na Madžarskem je stranka malih kmetov izključila iz svojih vrst večje število članov, ki so bili vodilni v politiki. Istotako je odstopilo še nadaljnje število madžarskih zastopnikov v inozemstvu, ki se ne strinjajo z novo vlado. Šef kabineta novega ministrskega predsednika je istotako odstopil in odpotoval v Ameriko, kjer se bo pridružil bivšemu ministrskemu predsedniku Nagy-ju. Državni predsednik Tildy bi naj bil tudi ponudil ostavko, toda to so uradni krogi zanikali.

V glavnem pa se zastruže sedaj položaj med strankami, predvsem socialisti in komunisti zaradi zahtevanih novih volitev. Komunisti predlagajo, da naj nastopijo stranke pri volitvah z enotno listo, medtem pa socialisti in druge stranke to odklanjajo, ker bi s tem izgubile samostojnost in se boje prevelike odvisnosti od manjšinske komunistične stranke. Na drugi strani pa izgleda, da komunistična stranka ne upa na uspeh pri volitvah, če nastopi sama.

Madžarska vlada je sedaj izdala tudi »belo knjigo« o zaroti, v kateri obdolžuje Združene države in Veliko Britanijo, da sta ponudile bivšemu ministrskemu predsedniku Nagy-ju ter takimenoimanim »zarotnikom« finančno pomoč. Nadalje ugotavlja bela knjiga, da so dostavljali »zarotniki« britanskemu in ameriškemu poslanstvu vojaške in protisovjetske vesti. Bela knjiga prinaša še celo vrsto dokazov za zarotniško dejavnost »reakcionarjev«, ki so baje hoteli napraviti iz Madžarske oporišče za Združene države. Nasprotno pa trdi Nagy, da je bil njegov namen edinole zagotoviti Madžarski ameriško pomoč, ker je bila Amerika edina, ki je v toku dveh let po vojni pomagala Madžarski. Državni predsednik Tildy pa Nagyja ni hotel omariti za »zarotnika«, ter prepušča ugotovitve sodišču. Trdi, da je zvedel za dokumente glede zarot še le iz časopisja in tudi za izjave Kovácsa. Glede objave bele knjige ga vlada ni vprašala za nasvet.

KITAJSKA

Državljska vojna na Kitajskem, ki se razvija po kitajskih uradnih poročilih vedno bolj v odločen boj med komunisti in nacionalnimi četami, se je v zadnjem času izredno zaostila. To razlaga kitajski minister za narodno obrambo z dejstvom, da je 75% vseh komunističnih čet, ki se borijo v Mandžuriji, oborožila Sovjetska zveza. Ta izjava je prva, v kateri dolži kitajska vlada Sovjetsko zvezo zaradi vmešavanja v kitajsko državljansko vojno. Doslej so obdolževali samo »gotovo velesilo«.

Nek govornik kitajskega ministrstva za narodno obrambo je nadalje objavil, da je Sovjetska zveza prevzela vezbanje in oborožitev številnih komunističnih čet v področju Dairena in Port Arturja. Te čete naj bi prišle v borbo v pokrajini Šantung. Šef glavnega stana nacionalnih čet, general Chen, ki je bil spomladi še mnenja, da lahko v treh mesecih odločno premagajo komunistične čete, je moral medtem priznati, da je položaj v Mandžuriji zaradi zunanje pomoči komunistom postal izredno resen.

JUGOSLAVIJA

Namestnik jugoslovanskega zunanjega ministra Baebler je izjavil, da je Jugoslavija sprejela predloge zapadnih zaveznikov glede pričetka razmejitve tržškega ozemlja 3. julija t. l. Sovjetska zveza je ta predlog istotako sprejela. Koristi svobodnega tržškega ozemlja naj zastopa komisija, katero bodo sestavili Veliki štirje. Komisija se bo pogajala v imenu Trsta z Jugoslavijo in Italijo.

Jugoslovanska vlada je pri vršilec poslov ameriškega poslanstva v Beogradu protestirala proti temu, da so ameriške zasedbene oblasti pozvale jugoslovansko repatriacijsko misijo v ameriškem zasedbenem pasu v Avstriji, da naj zapusti do konca tedna njihovo področje.

V Mariboru se je pričela razprava proti osim članom Gestapo-a in SS, ki so izvršili številne zločine nad prebivalstvom Slovenije. Te ljudi je vodil med okupacijo bivši SS-ovec in poveljnik policije v Mariboru Kurt Stage. Obtožnica dolži Stageja, da je umoril 500 talcev v različnih krajih Slovenije.

FRANCIJA

Po ostrih debatah je francoska narodna skupščina v torek dopoldne odobrila program varčevanja, ki ga je sestavila vlada. Po nalogu policijskega predsednika v Parizu je bila okolica okrog poslanske zbornice obkoljena. Stražilo jo je ogromno policistov, ki so naravnavali promet. Da bi preprečili delavcem naskok na stavbo, so postavili več zaprek, razen tega so bili vohi cest zaprti po policijskih kamionih. Kot protest proti predvidenim finančnim ukrepom vlade Ramadiera so izbruhnile v Parizu in

drugih industrijskih mestih Francije številne stavke. Tako so stavkali pristaniški delavci v Marseillu 2 uri. Stavka 15.000 rudarjev v premogovnih predelih Severne Francije, ki zahtevajo višje obroke živil, se še vedno razširja.

ITALIJA

Italijanska policija je pričela v nedeljo nepričakovano akcijo proti oživljajočemu fašističnemu pokretu v Italiji. Pri preiskavah, katere je izvedla v prestolnici, Milanu, Veroni, Bresciji, Neaplju, Bariju, Palermu in večjem številu drugih mest, je policija zaplenila veliko količino orožja, ki je bilo spravljeno še med vojno za poznejši protitudar. Več sto pripadnikov fašistov so zaprli, med njimi tudi Pizziranija, bivšega vodjo rimskih fašistov, ki je baje v zvezi s Carlom Sforzo in Augustom Turatijem, katere iščejo kot vojne zločince. Pizziranija so ujeli z večjim številom njegovih sodelavcev pri nekem tajnem sestanku v zloglasni črnoborzijski četrti Piazza Colonna. Vsi so imeli fašistične izkaznice pri sebi in orožje. Policija je bila že več tednov na sledi oživljajočega fašističnega pokreta.

NEMCIJA

Bavarska stranka za obnovo je obdolžila bavarskega ministra za denacifikacijo dr. Loritza zaradi korupcije. Dolžijo ga, da je sprejel visoke zneske denarja za to, da je odstranil dokumente bivših vodečih nacistov in jim je baje pomagal, da so prišli sedaj zopet na vodilna mesta v bavarskem gospodarstvu. Njegova stranka je vložila pri ameriških oblasteh na Bavarskem uveljavljeno sodniško razprave proti njemu zaradi kršitve službenih dolžnosti. Vojška vlada je vodstvu stranke priporočila, da ga sama odpokliče z njegovega mesta, ker bi poseg ameriških oblasti imel nujno za posledico prepoved celokupne stranke za obnovo. Nato je ministrski predsednik Erhardt odstavil dr. Loritza.

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

Poročilo balkanske preiskovalne komisije ugotavlja, da je Jugoslavija podpirala uporniško vojno proti Grčiji. To ugotovitev je komisija sprejela proti glasovoma zastopnika Sovjetske zveze in Poljske.

Balkanska komisija je v devettedenskem delu v grško-jugoslovanskem obmejnem ozemlju položaj točno proučila in zaslusila stotine prič. Pri tem je med drugim ugotovila, da je Jugoslavija v bližini grške meje v Bulkesu v nekem taborišču vojaško in politično šolala grške državljane in jih potem poslala nazaj na grško ozemlje, da se udeležijo bojev. Jugoslavija je podpirala tudi makedonsko separatistično gibanje in stavila na razpolago vodje ter posrednike za gveriljske čete, ki se borijo v Grčiji.

Večina članov komisije pa je tudi ugotovila dokaze za obširno zapiranje in prestopke grške policije ter desničarskih oddelkov, čeprav obstoja vključ političnim neredom v zemlji precejšnja politična svoboda. Poročilo komisije priporoča, da pozovejo prizadete vlade, naj prouče vprašanje prostovoljne zamenjave manjšinskih narodnost in skupin.

Drobne novice

Na seji Spodnje zbornice 23. junija je državni tajnik Mayhew na podlagi poročil od 1. marca do 1. maja 1947 sporočil, da je bilo v Romuniji v tem času zaprtih več kakor 1000 oseb, ne da bi bili česa obdolženi. Nekateri so bili kmalu izpuščeni na svobodo. Britanska vlada se sedaj bavi s to zadevo, v koliko bi bilo možno posredovati v tem primeru. Tako poroča ameriška poročevalska služba »United Press«.

Obletnica Organizacije Združenih narodov

26. junija je druga obletnica ustanovitve Organizacije Združenih narodov. Takoj po vojni so se sestali zastopniki držav, ki so se borile proti državam osi, in ustanovili po eni najstrašnejših vojn mednarodno ustanovo, ki naj bi zagotovila trajen mir. Večina evropskih narodov je izžepana in si želi edinole mir ter dvig svojega gospodarstva. Zato so z velikim upanjem in nadami pozdravili to ustanovo, ki naj jim pomaga pri uresničenju teh nad.

Danes, po dveh letih, ko je vojna sicer že končana, še vedno niso rešena vprašanja, katere je pustila vojna za sabo. Državniki se med sabo pogajajo in skušajo rešiti človeštvo. Človeštvo pa, kakor izgleda, še ni zrelo, da bi spoznalo vrednost ustanove, ki naj bi stala nepristransko nad

Ameriške zasedbene oblasti v Avstriji bodo zasedbene stroške odslej same plačevale, tako da si bo avstrijsko gospodarstvo lahko ustvarilo dolarski fond. S tem bodo v znatni meri tudi zmanjšani zasedbeni stroški. Britanska vlada je s tem v zvezi izjavila, da ne more zaradi lastnega finančnega položaja slediti temu primeru.

Novo bolgarsko ustavo, ki jo je predsednik narodne skupščine Kolarov označil kot »niti rusko niti komunistično, ampak napredno«, je narodna skupščina sprejela brez ugovora. Od 366 poslancev je bilo navzočih 292, kakor poroča »United Press«.

V pokrajini Pandžab v severovzhodni Indiji so sklenili, da bodo meseca avgusta izvedli delitev na dva dela, ko bodo prevzeli oblast. Večji del ozemlja bo tvoril del muslimanskega Pakistana, manjši del pa podobno kakor Hindustan. Pretekli teden so se Bengaleci v severni Indiji odločili za isto.

4. julija t. l. se bo sestal koroški deželni zbor, ki bo med drugim obravnaval tudi vprašanje ustanovitve kmetijske šole z nemškimi in slovenskimi učnim jezikom v dvojezičnem področju.

Novice v enem stavku

Varnostni svet Združenih narodov je sklenil proti glasu sovjetskega zastopnika, da začne pogajanja za imenovanje guvernerja za svobodno tržško ozemlje v tajni seji.

Jugoslavija zahteva od Združenih držav odškodnino za večje število jugoslovanskih ladij, ki so bile v rokah ameriških oblasti.

Abd' el Krim, vodja Rifkabylov, ki je pred nedavnim pobegnil na prevozu v Francijo v Egipt, je izjavil, da je treba odstraniti francoski mandat nad Marokom.

25. junija so na Dunaju v glavnem stanu ameriških zasedbenih oblasti podpisali pogodbo, na podlagi katere bo dobila Avstrija en del pomoči iz 350 milijonskega fonda dolarjev, katerega je odobril ameriški kongres za pomoč različnim evropskim državam po prenehanju UNRRA-ine pomoči. Amerika za zneske iz tega fonda ne bo zahtevala povračila. Za Avstrijo je podpisal pogodbo ministrski predsednik ing. Figl.

NAPRAVA ZA ATOMSKO ENERGIJO V RUSIJI JE ZLETELA V ZRAK

United Press poroča dne 24. junija iz Chico (Kalifornija):

Slavni gorski plezalec in pridigar, pater Bernard Hubbard, ki je istočasno predstojnik geološkega instituta (zavoda) na univerzi Santa Clara, se je vrnil po sedemmesečnem potovanju po svetu v Združene države ter je obiskal svojega brata, kaptana Johna Hubbarda na njegovem domu v Kaliforniji. Pri nekem razgovoru je pater Hubbard pripovedoval, da je Rusija imela napravo za atomsko energijo, toda ta je zaradi neke tehnične pogreške zletela v zrak, pri čemer je bilo opustošeno obsežno ozemlje in so bili ubiti znanstveniki. Pater Hubbard je izjavil, da ne more navesti vira te vesti, toda pripravljen je, vsak čas potrditi njeno resničnost. Če bi časniki lahko svobodno potovali po Rusiji, tedaj bi bilo pač lahko se prepričati o resničnosti te vesti. Vzrok eksplozije je bila tehnična pogreška enega izmed profesorjev, zaradi katere ni bila samo celotna naprava za atomsko energijo uničena, temveč so bili ubiti tudi vsi znanstveniki, ki so tamkaj živeli in delali. Naprava je bila postavljena približno 60 km stran od Moskve. Obseg povzročene škode ter število mrtvih, je dejal pater, ne more navesti, toda oboje je znatno. Dejstvo, da more naprava za atomsko energijo zleteti v zrak, je pridigar ob koncu izjavil, kaže, kako daleč zadaj so še Rusi v obravnavanju tega problema.

Obresti

Koder koli govorimo o denarnih ustanovah in zavodih te ali one vrste, moramo imeti pred očmi vprašanje obresti. Kajti te ustanove — od najskromnejše podeželske hranilnice in posojilnice pa do največjih svetovnih bank! — gradijo na obrestih svoje poslovanje; obresti so tisti gospodarski nagib, ki naganja denar posedujočega človeka, da svojo gotovino ali sam posojuje drugim, ali jo pa dobičkonosno nalaga v denarnih ustanovah; obresti so tudi vrelec, iz katerega pritekaajo kreditnim zavodom dobički.

O obrestih se prav za prav zelo malo piše in razpravlja, čeravno jih moramo povsem opravičeno prištevati med najvažnejše in najodločnejše gospodarske činitelje. Sedaj, ko v našem listu govorimo o kreditnih zadrugah, bo umestno, če našim bralcem nekaj povemo o obrestih.

Obresti so odškodnina, ki jo odraja oni, ki je neko gospodarsko dobrodo dobil v užitek, onemu, ki mu jo je prepustil. V različnih dobah človeške zgodovine je imela ta odškodnina različen značaj in različno obliko. Da ne posegamo predaleč nazaj, naj le omenimo n. pr. desetino, ki jo je pred stoletji dajal obdelovalec zemljišča svojemu zemljiškemu gospodu. Kaj je bila drugače kot nekakšne obresti v obliki pridelkov za »kapital«, ki ga je zemljiški gospod v obliki zemlje in kmetije izročil v užitek podložnemu kmetu?

V dobi, ko je zavladal v gospodarskem življenju nad naravnim izmenjavanjem dobrin — blaga denar kot menjalno sredstvo, so se odškodninske dajatve za posojeni »kapital« v naravni (n. pr. zemljišče) kakor zlasti v denarni obliki plačevale v denarju. To je brez dvoma najprimernejši način: da se namreč za posojeni denar, kakor tudi za posojila v naravi (recimo za stanovanje, za zemljišča itd.) plačuje odškodnina v obliki denarja. Vsa taka plačila so v bistvu obresti, čeprav se imenujejo tudi drugače, n. pr. najemnina in podobno.

Zelo staro je že vprašanje, ali je plačevanje obresti za posojeni denar pravično in torej zahteve po obrestih upravičene, ali ne. To je vprašanje pravne (moralne) in socialnega značaja in ga mi tukaj ne bomo načenjali. Omenimo le mimogrede, da se je Cerkev plačevanju obresti dolgo upirala. Še na lateranskem cerkvenem zboru (1515) je bila izdana prepoved glede predpisovanja in pobiranja obresti.

GOSPODARSKI ZAKONI

Toda gospodarski zakoni gredo svojo pot, večkrat celo zoper prepise moralnih in socialnih postav. In ti gospodarski zakoni pravijo, da je kapital (glavnica) v gospodarjenju sredstvo, katero je neobhodno potrebno za proizvajanje novih gospodarskih dobrin. Toda ni kapital sam na sebi zmožen proizvajati, marveč le v zvezi z delom. Brez dela je kapital mrtev, a brez kapitala zlasti dandanašnji ni mogoč uspešen napredek dela. Tako je oboje med seboj odvisno.

Kapital je torej dobrina, ki jo gospodarsko življenje nujno potrebuje. Imetnik kapitala (pa naj bo kdor koli, ali posidelec ali kolektiv, ali privatni »kapitalist« ali banka ali država!) lahko svoj kapital uporablja s a m, da ž njim dela, da ga obrača, nalaga v podjetju, z njim trguje itd.; lahko ga pa tudi izroči drugemu v obliki posojila. Če pomislimo, da je z danim posojilom posojilodajalcem dana možnost za službo in gospodarskega napredka, ker z dobljenim kapitalom dela; da je pa drugi strani posojilodajalcem ta možnost vzeta; da je nadalje z dajanjem posojila združen večji ali manjši riziko (t. j. vsaj nekaj verjetnosti, da bo posojilo deloma in večnoma propadlo, kar se dogaja pri takozvanih stečajih ali konkurzih); če torej vse to pretehtamo, se nam zmerne obresti ne bodo zdele krivične in neupravičene. Z gospodarskega stališča so pa naravnost nujne. Kajti nesporna resnica je, da bi bil belavna tak gospodarstvenik, ki bi bil voljan svoj denar dajati na posodo brez vsake odškodnine. Take vrste posojila bi bilo prej podpora ali dobrodelna akcija kakor pa gospodarjenje. In ker je to tako, potem je pač razumljivo, da se morajo onemu, ki je kapital posodil, plačevati obresti.

Vendar je pa treba dostaviti: upravičene so edino le primerne, t. j. zmerne obresti. Obrestna mera (višina) ne sme biti pretirana. Oderuške obresti so nujno krivične in zato neupravičene.

(Dalje prihodnjic.)

Odnehala je

Ona: »Samo poskusi me poljubiti, pa bom takoj polkale očeta.«

On: »No, če je pa tako, pa ne bom poskusil.«

Ona: »Oh, saj ga ni doma.«

V BURMANSKI DŽUNGLI

Gozdarski strokovnjak Saw K'pi — pod tem imenom ga namreč poznajo prebivalci indijske in burmanske džungle — ki je dolga leta preživel v Burmi, je napisal za »Evening Standard« naslednji članek o življenju v burmanski džungli:

»Trideset let pomeni znaten del človeškega življenja. Malce pred izbruhom druge svetovne vojne sem se odločil, da se bom vrnil v domovino iz Burme, kjer sem bil zaposlen z izbiranjem, odstranjevanjem in prevažanjem debel tikovke drevesa iz prostih gozdov, ki pokrivajo skoraj polovico vse dežele.

Tikovka drevesa — pravijo jim tudi »železni les« — ne rastejo strnjeno, kot je običajno pri iglavcih. Rastejo zelo raztreseno ter jih je v džungli na en hektar težko najti več kot šest, ki so dobro razvita. Družba, pri kateri sem delal, jih je na leto posekala okoli 50.000; iz tega je moči razvideti, na kako velikem ozemlju je razvijala svojo delavnost.

Najprej je bilo treba pregledati vse gozdove, kjer je raslo tikovo drevo; skrbno preiskovanje gozdov je zahtevalo mnogo časa in truda. Službo gozdarskega strokovnjaka sem nastopil prav v tem času. Delal sem skoraj v vseh predelih Burme in je naravno, da zelo dobro poznam vsak kosček te dežele in so mi zaradi tega tudi zelo dobro znane okoliščine, v katerih so se morali bojevati zavezniški vojaki.

Dokler je tikovo drevo zeleno, ne plava po vodi; ker pa večino debel odpremo po vodnih poteh, do katerih jih privlečejo sloni, morajo vsako deblo popolnoma osušiti. V ta namen napravijo v vsako še stoječe drevo zarezo, ki je toliko globoka, da doseže osrednjo plast. Zaradi tega drevesni sok ne more krožiti po debelu in drevo hitro odmre. Potem ko napravijo v drevo zarezo, ga pustijo stati še kaka tri leta; v tem času se les popolnoma osuši, kar ima za posledico, da lahko plava po vodi.

PREGLEDOVANJE GOZDA

Za ugotovitev, katero drevo je že dovolj izsušeno za posek, je potrebno najskrbnejše preiskovanje; vrhu tega pa zaradi gostega rastlinstva v teh gozdovih ni moči videti predse več kot nekaj metrov. Ravno zaradi te okolnosti je za dosego čim večjega uspeha treba pregledati vsako drevo, pa bodisi da je tikovo ali kake druge vrste. Nič čudnega ni bilo, če smo za pregledovanje drevja na površini kakih dveh kvadratnih kilometrov porabili tri do štiri mesece.

Ni niti enega metra zemlje, ki ne bi bila pokrita. Hribovita področja so čisto tako strma, da za vzpon ne zadostujejo niti trdni prijemci za bujno rastlinstvo. Pogosto nam je pot prekrizal kak skalnat previs ali luskinasto kamenje, ki je vse poraslo z rastlinami, ki so polne trnja in nadležnega mrčesa. Takšno rastlinstvo se nam je med hojo zapletalo med noge.

Na videz popolnoma neškodljivo listje je poraslo z drobnimi dlačicami, ki zaradi svojega strupa povzročajo opekline in srbeče izpuščaje. Z dlačicami porasle gose-

nice povzročajo pekoče izpuščaje in pogosto oplazi človeka kaka veja po obrazu, vratu in rokah. Nebo je moči videti samo tu in tam in še to z veliko težavo, ker pogled zastirajo listnate krošnje ogromnih dreves in raznovrstne zajedalne rastline, ki prepletajo ves prostor.

Kadar kak član delovne skupine, ki je zaposlena s preiskovanjem dreves, odkrije kako tikovo drevo, brž pokliče svoje tovariše. Večkrat se pripeti, da je kak njegov tovariš oddaljen samo nekaj metrov, vendar je popolnoma zakrit in drug drugega na noben način ne moreta videti ter morata slediti edinole glasu, če hočeta priti skupaj.

Često je slišati žuborenje tekoče vode, toda skozi gosto rastlinstvo je nikakor ni moči zapaziti. Pot si moreš utirati samo na ta način, da si izsekavaš prehode skozi neprodarno goščavo. Vodne poti, v katere se izliva nešteto pritokov, le redkokdaj potekajo v ravni črti. Zaradi številnih zavojev je vidnost še bolj zmanjšana in čisto doseže samo nekaj metrov.

Na takšnih področjih ni nikakršnih vasi in tudi le redko kdo zaide vanje razen kakega divjega lovca. Edine prehode skozi ta področja napravi divjad, ki je je tod veliko in če človek pazljivo hodi, se čisto kar nenadoma sreča s kako zverjo.

SVOJEVRSTEN LOV

Kar se tiče prehrane, je treba računati na svoje zaloge; kokoši, riž in konzervirana živila so na dnevnem redu. Čeprav nisem bil pravi »človek džungle«, sem vendar vedno in povsod hodil s puško na rami. Večkrat se mi je pripetilo, da več tednov zapored nisem streljal na divjačino. Skoraj prepričan sem, da nisem nikoli meril na večjo razdaljo kot kakih deset metrov. Gozdno rastlinstvo je bilo namreč vedno pregrado in v takšnih okoliščinah zmaga vedno le tisti, ki zna boljše uporabljati svoje oči.

Kljub temu, da je slon zelo okorna in ogromna žival, vendar hodi po džungli izredno oprezno in čisto se je pripetilo, da je prišel tako blizu kakega divjega slona, da je mogel čuti njegovo dihanje in slišati njegovo striženje z ogromnimi ušesi ter mahanje z repom. Toda istočasno ni mogel videti niti kvadratnega centimetra njegove površine.

V teh krajih sta med vojno čisto prodirali po dve obhodnici skoraj druga tik druge, a nista imeli o tem nikakega pojma. Vendar pa sta dve leti zadostovali, da so zavezniški vojaki dobri spoznali te predele in so končno o vseh teh okoliščinah vedeli vsaj toliko kot sovražnik, če ne celo več.

Brazilijska v večni vojni

Bogata in srečna dežela je Brazilija. Štela bo sicer kmalu svojih 50 milijonov prebivalcev, ali o pomanjkanju prostora še dolgo ni govora. Prostora bi bilo še za mnoge milijone. Zemlja je tako rodovitna, da imajo hrane več kot dovolj. Obilica kave jim dela celo preglavice. Ne vedo kam z vso to kavo, in zato jo sežigajo. Pa še druge križe in težave pozna srečna dežela. Tako n. pr. se mora Brazilija neprestano bojevati. Kajpa ni to vojna, pri kateri bi trtili smodnik ter streljali ljudi. Brazilija se vojskuje proti boleznim in kačam. Ali poznate ime Santos? Nekateri se bodo gotovo spominjali, da so ga brali pri štancanjih. Pred svetovno vojno, ko je bila kava prosto naprodaj, so jo trgovci radi ponujali pod imenom Santos. Tako namreč se naziva luka v Braziliji, ki je izvažala in še izvažata največ kave na vse strani. To pristanišče je bilo pred pičlimi 50 leti še deležno dvojne slave. Ena je bila prava, druga pa žalostna. Santos je slovel ne samo zaradi dobre kave, ampak tudi zaradi rumene mrzlice. Huda tropična bolezen je to, da nas Bog varuj. Nikjer ni bilo toliko rumene mrzlice kakor ravno tu. Govorilo se je: kdor potuje v Santos, napravi samomor. Zato se je vse halo te luke.

Zgodilo se je, da je prispela ladja iz Evrope. Komaj so mornarji stopili na suha tla, že so zboleli. Ne samo zboleli, marveč vsi do kraja pomrli! V enem tednu jih ni bilo več. Najeli so nove mornarje,

da bi mogla ladja, natovorjena s kavo, nazaj v evropsko domovino. Že so hoteli odpluti — glej, znova se je pojavila bolezen ter pobrala vso posadko. Šele ko so še enkrat zboleli novo moštvo, je ladja lahko zapustila Santos. Bili so celo pripravljeni, da je mrzlica pobrala tudi tretjo posadko. Kasneje so prišli do spoznanja, da je treba mornarje, čim se izkrcajo, poslati v hribe. V višini 800 metrov ni več rumene mrzlice. Iztovorjenje in natovorjenje pa so prepuščali črnem, ker je skušnja učila, da se teh bolezni ne loti.

Še lepši kakor Santos je Rio de Janeiro. Kako krasna pokrajina, kako prijetno podnebje, a kako zavratna luka! Ne morda dandanes, pač pa pred pol stoletjem. Celo prava indijska kuga se je tu večkrat pojavila in ljudje so ginevali kakor muhe v jeseni. Že samo stopiti z ladje ter napraviti kratek sprehod po starem delu mesta je lahko pomenilo smrt. Preden se je človek prav zavedel, je bil že okužen. Kajpa, kakšne so pa tudi bile razmere v takratnem Rio! Povsod nesnaga, povsod mlakuže. Nihče se ni menil za smeti, ki so se grmadile na vseh koncih in krajih. Podgane so uživale pravcati raj. Po hišah, po ulicah in trgih so se podile, kakor da je bilo mesto njihovo. Z ladjjo so se sprehajale na suho in lepo nazaj.

Drugod zopet je razsajala tropična malarija in razsajale so še druge bolezni, med njimi jetika in pegasti legar. Tudi škod-

ljivci, ki se zajedajo v človeško črevesje. Kač je pa toliko, da bi kazalo o njih napisati posebno knjigo. Preglavice, ki jih imajo ljudje zaradi kač, bi polnile celo dve knjigi! Preden je nastal slavni zavod Butantan, je umrlo v Braziliji vsako leto kakih 7000 oseb kot žrtve kačjega pika. Število domačih živali pa, ki so jih ugonobile braziljske strupenjače, cenijo na 30 tisoč. — V enem samem letu seveda.

Vlada je spoznala, da tako ne sme iti dalje, sicer bo braziljsko gospodarstvo usodno obtičalo. Ladje se bodo izogibale nezdavnih luk, pristajale bodo rajši pri sosedih, recimo v Montevideo-u ali Buenos Airesu. Kaj je storila vlada? Posegla je v državno blagajno ter dolčila velikansko vsoto za ustanovitev zdravstvenega zavoda »Instituto Biológico«. Obenem je poslala pismo v Paris ter prosila Pasteurjev zavod, naj pošlje strokovnjake. Odgovor je dospel brez zamude. Braziljancem so sporočili, da jim ni treba hoditi iskat pravnih moči v tujino, ker jih imajo doma. Eden da je mladi zdravnik Osvaldo Cruz, ki je nekaj let prej prebil na Pasteurjevem zavodu, drugi pa dr. Vital Brazil. Nemudoma je vlada poslala oba rojaka v boj zoper kugo, prvega v Rio de Janeiro, drugega v Santos in v bližnji Sao Paulo.

Osvaldo Cruz je dobro vedel, kako se mora lotiti naloge. Najprej bo moral iztrebiti podgane. Boj podganam — to je bilo nekaj novega v braziljskih lukah. Začeli so jih res preganjati. Obenem je dal Cruz vse obolele ljudi strogo izolirati. Obleko, perilo, obutev jim je dal sežigati. Če so umrli, niso ničesar potrebovali, če so pa preživeli, so lahko dobili vse novo. S posebnim serumom je cepil prebivalstvo v vsem mestu. Kmalu po cepitvi se je pokazalo, da kuga ni več tako smrtonosna, kajti pomrlo je le še 20 % obolelih ljudi pozneje samo desetina. Čez leto dni ni bilo več kuge. Tudi v Santosu so jo zatrli.

Ali s tem Rio de Janeiro še ni bil rešen vsakršne nadloge. Še vedno je razsajala rumena mrzlica. Zlasti belokožcev, ki so pravkar dospeli iz Evrope, se je letovala silna vročina, koža jim je rumenela, obisti so jim otekle, bruhalo so, da je bilo jo! Hrana se jim je vračala vsa črna, pomešana s krvjo. Čez 6 do 8 dni je bil bolnik mrtev. Ozdravel je malokdo.

Osvaldo Cruz je dognal, da širi bolezen mušica, ki domuje v močvirjih. Teh je bilo v okolici mesta nič koliko. Nekoč je šumel okoli luke pragozd, kasneje so ga nadomestili z nasadi kave. Ali ko je kava v deželi Sao Paulo bolj obrodila, so nasadi pri Rio de Janeiro propadali. Na njihovo mesto so polagoma stopila močvirja. Kmalu so začele mušice iz teh izhlapišč nezdravja nositi malarijo in rumeno mrzlico med ljudi.

Osušite močvirje, bi kdo rekel, pa bo mir! Tudi Cruz se je bavil s takim načrtom, ali moral ga je opustiti, ker se je izkazalo, da bi delo predolgo trajalo in zahtevalo preveč človeških življenj. Našel je cenejši pripomoček. Odkril je ribico, ki živetari v vsaki, še tako majhni in plitvi mlakuži ter se hrani z mušicami. Nekaj stotin takih ribic je izpustil v močvirja in v kratkem jih je bilo povsod na tisoče. (Nadaljevanje na 5. strani)

Iz našega slavlja

14.

Malavašič je bil Ljubljčan. Zaradi neustaljene narave ni doštudiral gimnazije in je bil vse življenje revež. Imel pa je nekaj talenta, ki si ga je v uredništvu »Novic« izpopolnil. V »Novicah« je prvi ocenil »Prešernove Poezije«. Leta 1848. je izdal list »Pravi Slovenec«, pozneje pa se je največ ukvarjal s prevajanjem Schmidovih mladinskih spisov. Znan je njegov prevod Raupchove žaloigre »Mlinar in njegova hči«. Sam je poizkušal napisati zgodovinsko povest »Erasmus iz James«.

V času »Novic« je bil najslavnejši in najplodovitejši pesnik Jovan Vesel — Koseski (1798—1884) iz Kosez pri Moravčah. Gimnazijo je obiskoval v Celju in Ljubljani, univerzo pa v Gradcu in na Dunaju.

Koseski si je pridobil Bleiweisovo naklonjenost s svojimi bobnečimi verzi, ki so tudi ljudem močno ugajali. Zaradi večne hvale, ki mu jo je pel Bleiweis, je za dolgo zatemnil Prešernovo slavo. Danes, ko je že bilo mogoče njegovo delo nepristransko presoditi in pregledati, je njegov pomen mrtev. Na njegovo mesto pa je toliko jasneje stopil Prešeren, ki ni kot Koseski pobiral drugod, temveč je zliil v pesmi čustva svojega srca. Zelo slab je bil pri Koseskem tudi jezik, ker ni slovenščine najbolj obvladal. Mnogo besed je sam skoval, veliko uporabnih pa tudi neprimerno zmalčil.

Mnogo boljši in pomembnejši pesnik iz te dobe je Franc Svetličič (1814—1881), doma iz Idrije. Vzor njegovega pesniškega ustvarjanja je bil Prešeren, zato so tudi njegove pesmi večji del v sonetih. Za Prešernom, Jenkom in Levstikom je najboljši pesnik »Novic«.

Izredno delaven pesnik tedanje dobe in nekako svojevrsten je Miroslav Vilhar (1818—1871) iz Plavnice na Notranjskem. Gimnazijo je dovršil v St. Pavlu

na Koroškem, pravo pa je študiral v Gradcu in na Dunaju.

Svoje pesniško delo je pričel z nemško pesmijo, ki pa jo je kmalu nadomestil s slovensko. Sodeloval je pri vseh tedanjih časopisih in izdal tudi samostojne pesniške zbirke. K mnogim pesmim je zložil napreve. Mnoge njegove pesmi so se do danes ohranile med narodom kot n. pr.: »Rožice ne bom trgala«, »Bom šel na planince«, »Po jezeru bliz Triglava« in druge.

Vilharjevo delo se ni omejevalo le na pesništvo. Pridno je pisal tudi krajše odrske prizore in drame. Leta 1848. je bil nekaj časa celo narodni poslanec in se začel zanimati za politiko. Leta 1863. je izdal politični list »Naprej«. List je urejeval Levstik.

V prvem času »Novic« je stal Bleiweis ob strani razen Malavašiča še Luka Jeran (1818—1896). Rodil se je v Javorjah v Poljanski dolini. Nekaj razredov gimnazije je dovršil na Hrvaškem, kjer se je navdušil za ilirizem. Tudi na ljubljanski gimnaziji in v bogoslovju je ostal zvest ilirski miselnosti in je bil nekaj vodnik ilirskega krožka. Pesniti je pričel že v gimnaziji, ko pa je prišel v bogoslovje, je dal slovo svetnemu pesništvu in pričel stremeti za katoliškim leposlovjem. Ko je bil od 1852 do 1896 urednik »Zgodnje Danice«, je vsled tega svojega naziranja zelo ostro nastopil proti ljubezenski poeziji. Napisal je nekaj zelo lepih nabožnih pesmi, ki so danes že ponarodele. Te so zlasti: »Marija, skozi življenje...« in »O Marija, naša ljuba mati«.

V zvezi z »Novicami« moramo omeniti še pesnika Antona Zaklji — Rodoljuba Ledinskega (1816—1868) iz Ledin nad Idrijo, ki je bolj kot pesnik pomemben zaradi zbiranja narodnega blaga. Med nabranimi pesmimi so zlasti lepe: »Mlada Breda«, »Mlada Zora«, »Spanjščice« in druge.

Narodne pesmi je zbiral tudi Matevž Ravnikar — Poženčan (1802—1864).

V Sloških »Drobtinica« se noben pesnik ni povzpelo do posebne višine. Bolj znana sta le Valentin

Orožen (»Kje so moje rožice«) in Jožef Virk (»Slovensko dekle«).

Z letom 1848. se je prebudilo na Slovenskem več mladih pesnikov, ki pa so se zaradi politične usmeritve takratne dobe udeleževali bolj v politiki kot v umetnosti. Ta rod v prvih desetih letih ni mogel najti prave in trdne poti, zato njegovo delo tudi ni rodilo sadov, ki bi jih v drugih okoliščinah lahko. Šele ko je nastopil Levstik s svojim slovstvenim načrtom in pokazal pot v bodočnost, se je pričelo načrtno delo. Stritar je Levstikov načrt estetsko poglobil in razširil, Jurčič pa ga je uresničil. Levstik, Stritar in Jurčič so, tako postali stebra nove dobe in skupine, ki je nastopala pod imenom »Mladoslovenci«.

Z letom 1848. je pričela izhajati v Sloveniji cela vrsta časnikov, ki so pa drug za drugim izginili.

Prvi slovenski politični list je bil »Slovenija« (1848—1850). Urejal jo je Matej Cigale, ki je bil zelo dober jezikoslovec. Cigale je izdal leta 1860. tudi Wolfov nemško-slovenski slovar. Zaradi premajhnega števila odjemalcev je morala »Slovenija« predčasno prenehati.

Njen naslednik je bil »Ljubljanski časnik« (1850—1851), ki je bil zelo dober list, vendar je imel le kratko življenjsko dobo. Najdolžnejši sodelavec »Ljubljanskega lista« je bil Janez Trdina. V listu je bilo mnogo zanimanja za dramatiko. Objavljal je tudi več prevodov svetovnih del.

Leta 1848. je dobila tudi mladina svoj list »Vedež« (do leta 1850). »Vedež« je bil zelo spretno urejevan. Pri njem so sodelovali skoro vsi tedanji pesniki in pisatelji, zlasti še mlajši. Prinašal je pesmi, povesti, basni, prirodoopisne sestavke, življenjepise slavnih mož, zgodovinske in zemljepisne sestavke ter kratko slovnico slovenskega jezika. Tudi ta list je moral prenehati zaradi premajhnega števila naročnikov.

(Dalje prihodnj.)

Pisana poljana

MATI, DOMOVINA

Metulji za zbirko, cvetice za herbarij, škrljančeva pesem, nogomet na ljudskem vrtu ali pa kar v parku, če ni bilo paznika blizu, izprehodi v gozdove, izleti v vinske gorice — vse to je prišlo s pomladjo. In še peta šola! Ni čuda, da so bile ocene iz dneva v dan slabše.

Pridirjal sem iz šole, hitro pokosil, vzel iz domišljivosti še grško slovnico pod pazduho in odhitel proti ljudskemu vrtu. Veselil sem se, kako bomo klasiki natolkli realce v nogometu.

Pred učiteljščem sem srečal poštarja, ki pokliče za mano, da naj počakam. Pismo da ima zame.

»Od strica iz Amerike, kaj? Za klobuk si ga zateknil. Če je pa res kaj, me gotovo tirjajo za knjige. Napiši, da sem odpotoval, in pošilja karto nazaj! Jutri dobiš cigaro.«

»Ne, ne. Velika kuverta. S kmetov je, ker je taka pisava.«

»To bo od doma! Hvala, pa rog si kupi in trobi, če si pravi poštar,« sem dejal in že tlačil pismo v žep, da bi ga zvečer prebral. Domislil sem se, da ga pri igri lahko izgubim, pa sem ga odprl.

»Nikar se ne prestraši. Materi se je bolezen poslabšala, včeraj jih je Jaka peljal v bolnico. Zdravnik je dejal, da bodo takoj operirani. Obišči jih na kirurškem oddelku. Tvoja sestra.«

Bolniška sestra me je potisnila skozi vrata bolniške sobe. Tiho sem pozdravil. Nihče ni odgovoril. Spokojna tišina je vladala v sobi, mi napolnila dušo in bilo mi je, kakor da se potapljam. Niti cvetje pod oknom, niti svetlo sonce ni moglo spremeniti dejstva, da je bila v sobi smrt. Nemo so gledali blede obraze.

Pretekel sem z očmi obraze, napravil nekaj korakov po sobi. Tedaj se mi je stemnilo pred očmi, kajti matero nisem spoznal med njimi. Premaknil sem svinčene noge in z občutkom neskončne praznine stopil proti vratom, da bi pogledal v drugo sobo. Tedaj sem obstal ob postelji pri oknu. Ne oči, ampak srce mi je povedalo, da tam spi moja mati.

Koščene roke, spremenjene poteze uvela obraza, globoko vdrtle očesne votline, neurejeni sivi lasje — vse to je le malo spominjalo na mojo mater. Ob pogledu me je stisnilo v grlo, solze so mi orosile oči. Tam je ležala ona, ki mi je podarila življenje, ki me je učila govoriti in moliti, ona, ki mi je odkrila lepoto narave in tajne dušnih globin, ona, ki je s skrbjo in ljubeznijo spremljala vsa moja pota, zame molila in se žrtvovala. Zavedal sem se, da ji njene ljubezni nikdar z nobeno stvarjo poplačati ne morem.

Pri nas doma ni sijalo sonce. V številni kmečki družini mojega očeta je vladala pestrost značajev. Našel si najvišjo dobroto in najnižje strasti. Trdo smo se morali boriti za življenje. Majhne so bile možnosti udejstvovanja za toliko različnih ljudi. Mnenja so bila pogosto deljena, vroča kri je hitro zavrela in tako je često odmeval po hiši krog in preprič. Le mati — sveta čuvarica družinskega ognjišča — nas je vse družila v svojem srcu, blažila je ostre, da smo vkljub vsem nasprotjem živeli skupaj in se vzajemno podpirali. In ko so se pozneje naša pota razšla, smo ugotovili, da je bila ljubezen med nami.

Ko se je mati prebudila, sem si bil že toliko opomogel, da sem jo lahko veselo pozdravil.

»Kje hodiš sin, da te ni bilo? Dva dni in dve noči nisem spala, strašno dolg čas mi je bilo. Ali si mi prinesel sadja? Tako sem lačna in žejna.«

Onemogla se je oprijela droga nad glavno in se obrnila vstran.

Tedaj sem vedel, da je konec blizu, kajti materin pogled je bil očitajoč. Do takrat nisem čul očitka iz njenih ust, kajti ona nikoli ni mislila nase, nikoli ni ničesar potrebovala. Ta pogled mi je legel na dušo, me žgal v srce, in dokler bom živel, ga ne bom pozabil. V tistem trenutku sem obžaloval, da sem kdajkoli zamudil priliko, napraviti materi veselje.

»Odpusti, mati, moji mladosti; vkljub temu, da sem prišel praznih rok, te neskončno ljubim,« sem vzdihnil pri sebi.

V šolo sem prihajal kakor megla. Kaj je matematika, kaj je grščina v primeri z najdražjim zakladom, ki ga bom izgubil? Mislim sem samo na mater, vse drugo sem delal samogibno. — Nič ni čudnega, da sem prezrl ob vstopu v šolsko poslopje profesorja, ki je nadzoroval na hodniku. Toda on žalitve ni prenesel. Pustil me je iti v drugo nadstropje, nato pa:

»Ti, slišiš, pridi doli!«

Pozorno sem sledil njegovemu obrazu. Še vedno z mislimi v bolnišnici. Razkačenost profesorja me je začudila.

»Ali bom jaz tebe pozdravljaj? Jaz sem gospod profesor Karel Ribnik, mene pol

Maribora pozna. Ti pa si mi dolžan izkazati spoštovanje.«

Ukor me ni bolel in profesorju nisem zameril. Nikoli se mu nisem opravičil. Tisti dan sem dobil prvo dvojko v življenju. Toda tovariši so me vkljub temu izključili iz društva »Konj-idi-jot-baraba-capin-goljuf«, ki sem mu do takrat predsedoval in me prišlo med stremuhe. Nikogar ni zanimal vzrok, zakaj nisem več zganjal neumnosti.

Vso pomlad sem hodil vsak dan, ko je zvonček Magdalenske cerkve s svojim žalostnim glasom zvonil poldanski ave, v bolnišnico in ostajal dve uri pri materi. Zbliževala sva se bolj in bolj. Spoznaval sem neverjetno bogastvo njene duše in se huje mi je bilo ob zavesti, da jo bom izgubil. Toda otopel sem ob pestrem življenju v bolniški sobi. Pogosto sem videl smrt in ni se mi zdela več tako strašna. Polagoma sem tudi razumel slaboumno bolnico, ki je plesala po sobi.

Zdravniki so dejali, da bo mati živela največ še šest mesecev, vendar je polagoma okrevala in ko sem šel na počitnice, sva zopet sedela na klopci pod orehom pred domačo hišo in uživala prijeten hlad poletnih noči. Skoraj nič nisva govorila. Poslušala sva čudovito pesem murnov in žab ter se ozirala na bogastvo zvezd na mehkem nebu.

Mati je živela še šest let. Ves ta čas je vladal pri hiši mir in dokajšnje soglasje. Povrnila se mi je dobra volja, spet smo zganjali neumnosti po šolskih klopih, a kadarkoli sem šel spomlad skozi mesto in slišal Magdalenski zvon, se mi je zdelo, da zveni zadnjo uro moji materi. Tedaj se je zresnil moj obraz in nekaj sedanje resno-

sti izhaja od takrat ter prekriva kakor nelpa maska mojo sicer veselo naravo.

*

Prišlo je leto 1941, nemška zasedba in z njo pričetek križevega pota slovenskega naroda. Okupator je izpraznil skladišča, pozaprl in uničil inteligenco, prebarval napise in na sveti slovenski zemlji prepovedal našo govorico, celo oznanjanje božje besede v njej — kolikor bi to zmogli maloštevilni preostali dušni pastirji. Dobršen del delavstva so s spretno propagando o »belem kruhu« premotili, kmete pa, ki so bili s slovensko besedo, vero in z našo kulturo zrasli kakor s svojo zemljo, so pričeli seliti. Kdo ne bi obupaval, ko je videl, da je od avtomobila, ki je vozil zjutraj z dvorišča sodne palače v Mariboru trupla v krematorij, tekla vroča slovenska kri. Talci

Mati poprej nikoli ni govorila o slovenstvu. Bi tudi ne bilo moči povedati, kar je čutila. V tistih težkih dneh mi je pogosto tožila:

»Kdo jim daje pravico, da so nam vzeli duhovnike, učitelje, da nas podijo z naše zemlje, nam prepovedujejo naš jezik; saj nam je vse to dano od Boga.«

Vse kulturne dobrine so teptali v prah, o starem poštenju ni bilo več sledu. Pravičarja pesti, novo poganstvo. Ali ima še smisel živeti?

Mati je listala po skrivnem razodetju in spraševala, ali je res že antikrist na svetu.

Sestro so bolno zaprli, mučili in pogнали na Hrvaško, kjer se je zdravila v zagrebški bolnišnici. Oče, ki mi je leto poprej pripovedoval, da rajši umre, kakor da bi moral s svoje zemlje, je v dežju taval po poljih in se nalezal pljučnice. Komaj smo ga rešili. Brat je dobil vnetje v glavi. Mesec julij se je poslavljaj, ko me je neko popoldne klicala mati. Slonela je pri oknu svoje kamrice in zrla na cesto.

»Petsto avtomobilov sem naštel na nes. Samih poštenih Slovencev. Od kod jih vozijo in kam?«

»Iz Ptuj, Ljutomera; selijo jih v Srbijo.«

VEČERI POD PECO

Lepi so večeri pod Peco.

Ko popijejo trave še poslednje modrovičolične sence, je tiho pod Peco. Čuješ le še škrljančka nad poljem in murne v travu.

Tedaj pride moj čas.

Pustim stojalo in čopič. Mahnem jo čez polje gledat, kaj delajo tetine rži. Srajco si razpnem na prsih in priviham rokave. Tak grem po stezi, ki se vije med pšenico, ržjo, ajdo in sončnicami.

Nisem kmet, pa mi oko pravi, da bo dobro obrodilo. Rži so že višje od mene, tudi pšenica mi že sega čez pas.

Najraje imam ajdo. Posebno jeseni. Takrat je polje rdeče, rjavo in rožnato — vse tja do Peca. Bogate so barve ajdovih njiv. Komaj, komaj jih zmore moja paleta. Le redkokdaj mi podoba uspe.

Da, ajda jeseni.

Ležem ob poti v travo in poslušam čebele. O ljubezni pojo in o strdi. Težko obložene letajo v ulnjak. Kadar pokusim rjav ajdov med, se mi raztopi vsa žalost v prsih.

Od pliberške cerkve mi prinaša veter glasove zvonov. Takrat vem: sedajle vstaja kmetje izza mize. Povečerjali so. Res jih čez čas vidim, ko hite k šmarnicam. Možje stopajo trdo, počasi. Ženske drobé, spredaj se podijo otroci. Tudi sam se jim večkrat pridružim.

Zvon vabi.

Tiho je, tiho. Neka tiha pobožnost lega na polje. Megla, ki se lepi na gozd, diši kot kadilo ob daritvi. Peca, temna mogočna Peca je kakor oltar. Nebo nad njo je rdeče. En sam oblak potuje nad njo.

Voda v potoku je mirna, škrlatna. Rži poklekajo pred večernim vetrom.

*

Na Bistrici klopoče Potočnikov mlin. Pod kamenitim koritom se suče kolo. V tolmunu se peni voda. Postrvi iščejo zavetje pod travo, ki se koplje v vodi.

Korak naprej se boči mostič. Otroci stojijo na njem in zajemajo vodo za izsušeno prst v vrtiču. Vse dela, čeprav je že večer. Velika je skrb za kruh.

Mlinsko kolo se vrti veselejše. Kmet je dvignil zatvornico. Kamen škriplje, izpod njega se usiplje moka. Prestrežem jo v dlan. Dobra je, drobna, okusna.

*

Potem bodo mati zamesili kruh. Zvečer se bodo že smejali veliki, lepo zapečeni hlebeci na polici pod oknom.

Kruh, o dobri kruh.

Zunaj ugaša dan.

Pod Voglovim oknom cveto potonike. Vseh vrst. Prav pri plotu rdeče, ob zidu pri trti rožaste in potem še bele.

V sobi leži bolnik, Kramolčev Nantej. Že dolga dva meseca. Pripeljali so ga Amerikanci iz Hessena. Štiri dni je bil na potu iz bolnišnice.

Pokliče me.

Z roko pokaže na okno. »Ali cveto potonike?« »Da, Nantej.«

»Rdeče tudi?« Prikimam.

»Prinesi mi jih,« prosí. Potem jih gleda in se nasmiha. »Veš, sedaj šele vidim, da si imel prav, ko si pisal teti, da z menoj ne bo dolgo več.«

»Ni res, saj še ozdraviš!«

»Nikar me ne tolaži,« me zavrne, »prej sem bral pismo kot teta.«

Smehlja se. »Te potonike so lepe. — Ko bom ležal na parah, mi jih denite k vzglavju.«

Obrne se k steni in kašlja, kašlja.

Žila ob sencih mu sunkovito bije. Včasih se bolnik dvigne in napravi požirek iz skodelice. Potem zopet tihoma pravi:

»Ko sem prišel iz Nemčije sem med svoje ljudi in zadihal naš zrak, sem menil, da ozdravim. Bil sem močnejši. Smejal sem se, celo pel. Sam sem že šel v Pliberk in nazaj.«

»Spominjam se, Nantej.«

»Veš, ko sem bral tvoje pismo, sem se smejal. Božo je norec, sem rekel teti. Prej ga bo konec kot mene. Po tistem se je zgodilo. Bruhal sem strašno. Kri na blazini je bila rdeča kot te potonike. In sedaj vročina, vročina.«

Počasi se umiri.

Prinesem papir, kredo in ga rišem. Usta so ožgana od vročice. Lica žare, v očeh je obup. Roka se mu trese. Nič kaj mi ne gre risanje od rok.

Ferdinand je edini sin trdnega kmeta. Oče je trpel v Dachavu, umorili so ga šele v Buchenwaldu. S sinom sta se ločila v Celovcu. Nanteja so vrgli v celovško kaznilnico. Devet tednov je gnul tam. Potem so ga gestapovci gnali s transportom v Nemčijo. »Vorwärts, Bandit!«

Nantej je imel takrat petnajst let. Vtaknili so ga v taborišče za mladoletne.

»In potem, kako je bilo potem, Nantej?«

»Delat smo hodili v podzemeljsko munijsko tovarno. Devetsto metrov globoko. Sami otroci in ženske. Dan na dan, brez nedelje in praznika. Bili smo v bivšem rudniku kamene soli. Ko si prestopil, se je dvignil oblak prahu. Ob petih popoldne smo drveli k šahtu. Kdor je prej prišel, se je prej peljal. Vse prepotene nas je potegnulo dvigalo na svetli dan.

Tam sem se moral prehladiti. Šele ko nisem mogel več dihati so me pustili k zdravniku, ki je ugotovil: »Nič posebnega! Le majhen prehlad — le izmikal bi se ti rad...!« No pa mi je vkljub temu napisal listek za »lažja dela«. Od takrat sem prekladal le šestkilske granate... za zmago, za Veliko Nemčijo... Prekleti psi.« se mu iztrga, potem ga znova popade kašelj.

Ob razpadu so ga našli Amerikanci in ga poslali v UNRRA-ino bolnišnico.

»Le kaj boste počeli z mano, betožno revo, na tako težavnem potovanju!«

»Mati, verjemite, nas ne bodo selili.«

Bili smo že na seznamu.

Tako je prišlo, kar je moralo priti. Klicali so me s polja. Pri postelji so gorele sveče, soseda je molila.

Mati je odprla oči in nas pogledala. Pomignila je sestri in ji s komaj slišnim šepetom povedala:

»Jaz ne bom mogla umreti, če se ne boste ljubili med seboj.«

Vsem so nam tekale solze, ko sta se obljeli sestra in svakinja, ki se preje nista razumeli.

Mati, ti si bila zlato, biser, poosebljena dobrota.

Veliko poniževanja je bilo treba, da so dovolili zvonjenje in krščanski pogreb.

Na večer je prišla cela fara kropit. Premajhen je bil naš dom, da bi mogel vse sprejeti pod streho.

Pogrebni spreved je zajezil promet na glavni cesti. SS-ovci so besno sikali, ko so slišali molitev in slovensko petje.

Na sedmini sem ugotovil, da imamo številno sorodstvo. Ko sem jih gledal trdne, v zemljo ukoreninjene slovenske kmete, se mi je vrnil pogum: Ne boš izumrl, slovenski narod, dokler imaš take sinove!

Sedmina je bila prava gostija. Vso perutnino, prašiča, pijačo in še marsikaj je žrtvoval sicer varčni oče.

»Saj itak ničesar ne bomo mogli vzeti s sabo, ko nas bodo selili.«

Še kak mesec sem pomagal očetu, ki ga po naključju niso izselili, potoval po štajerski, opazoval in zapisoval. Ko tudi prenočišča na kozolcih niso bila več varna, sem zapustil ožjo domovino.

Bilo je hladno jesensko jutro, ko sem se poslavljaj. V goricah so peli klopoci. Včasih je bila njih pesem vesela, takrat so pa tolkli kakor raglje velikega petka. Gozdovi v svoji rumenordeči barvi so vabili: »Ostani, glej mi te bomo ščitili.« Drobec domače prsti sem vzel s sabo in potlačil žalost. Prazno mi je bilo v duši, kajti vse lepo je bilo za mano: Mati, domovina, mladost in zlati mirni časi. — ki

»Skoraj dve leti sem ležal tam — med semimi tujci. Ko sem se privadil poljščini in ruščini, je bilo boljše. Želel sem priti sem, da bi mogel še govoriti slovensko.«

Dvigne se na komolce in se smehlja. »Vidiš, človek ni nikdar zadovoljen. Sedaj ko sem med svojimi, bi želel ozdraveti.«

Premaga ga in solza mu zdrkne po licu.

»Počij si, Nantej, počij!«

»Noči se bojim,« pravi, »neskončno dolgo je. Ura se ne premakne.«

Nantej leži.

Pogled mu počiva na uri. »Koliko še, koliko še,« bje venomer...

Nantej ne more zaspati.

»Doma je sedajle vigred. Sadovnjaki pod Strojno cveto. Lipa ob hiši je polna čebel. Koliko veselja so imeli atej z njimi. Kaj neki počneta Mara in Milka? Sestrici. Štiri leta se že nismo videli. Veliki bosta že, skoraj za možiteve. Ej Milka, ej Mara! Kolikokrat smo se stegli, ko smo jedli kašo na pragu — kar z žlico preko betice. Ej dekliča! Sedajle je rž tudi pri nas že visoka. In črnice zoré. Tako sladke so pod Kramolčevim lesom. Čez teden dozorijo še češnje. Potem bo Telovo. Procesija se bo vila skozi vas. Kdo neki bo nosil letos bendero in kdo kadilnico? Vas, vas — domača vas...«

Tako premišlja Nantej in čaka na spanec. Ne pride. Pogled mu spolzi proti oknu. Zunaj je mesečina. Potonike so srebrne. Na travi se leskeče rosa kot biseri. Črna, zlovesča leži Peca v ozadju. Na travniku se oglašajo murni in žabe. Noč je brezkončna.

»Koliko še — koliko še?« udarja ura.

*

Zopet je dan.

Sonce stoji visoko. Soparno je. Bolj je slab. Proti popoldnevu prične bledeti.

»Dajte mi očala! Ali mi ne pristojajo?« bro — da, da potonike. Nič — nič...«

Ob pol dveh je končano.

Nantejeve oči so tesno zaprte. V njih rokah ima razpelo. Ura stoji.

Potonike v vazi so mrtve.

Večer.

Soba je polna kropilcev, rož in dub svečah. Na parah leži Nantej, lep kot klič. Ob vzglavju je vaza potonik. Ob s ni so venci, cvetice. Na mizi je hleb, r in vrč jabolčnika.

Molimo rožni venec. »In večna luč r mu sveti. — Amen.« In potem še enega.

Do jutra je še daleč.

Zopet se večeri.

Nad Peco žare zarje. Cerkovnik je ob zvonil avemarijo. Ob pokopališčnem zidu cvete bezeg. Diši.

Stojim ob sveži gomili. Sklenil sem bil roki, pa ne molim. Teža mi leži na prsih, v grlu me stiska.

Počasi se ozrem kvišku. Nebo je modro, umito — le nad Peco pojo zarje. Mir, mir. — Bolečina v prsih počasi odjenja. Jutri bo zopet lep dan.

Taki so večeri pod Peco.

Pa tratah in livadah

Dovolite mi, da Vas popeljem v naslednjih izvajanjih na sprehode v lepo božjo naravo. Seznanjali se bomo na njih z različnimi pojavi rastlin in živali. Sredi narave živimo, pa jo žal malo, premalo poznamo. Del narave smo, pa smo izgubili skoro vsak stik z njo. Toliko lepega in po učnega nam nudi, pa smo gluhi in slepi za njene nauke. Od Boga je, tudi zato, da nas k Bogu, našemu in njenemu Stvarniku vodi, pa se od nje voditi ne damo. Nikar ne zapirajmo oči pred čudeži, ki se odigravajo v njej vsak dan, saj so za nas in zaradi nas, temveč jih glejmo, se vanje poglobimo in se z njimi okoristimo.

1. Trebentice oznanjajo pomlad

Danes nas pelje pot mimo vlažnega travnika pod gordom. Sredi svežega zelenja opazimo polno lepih rumenih cvetov v kobilicah. To so visoki jegličji, ali kot jim pravimo, trebentice. Več vrst jih je. Ponekod rastejo nizki, brezstebelni jegličji, drugod visokopceljati, v planinah je doma avrikelj, v lončkih goje razne vrste jegličev, ki jim pravijo kratko primule. Vsi imajo na enak način zgrajen cvet. Venčni listi, to so pri trebentici in jegličju, razen v lončkih gojenih, navadno lepo rumeni lističi, so zrasli v precej dolgo, toda ozko cev, ki se širi proti vrhu v peterokrp venec, ki se zdi kot razširjeni del trebente ali pa lijak, ki lovi sončno žarko.

V njegovi odprtini opazimo pri nekaterih cvetih, v tem so si vse jegličnice, to je družina jegličev, enake, na dolgem pecelj, ki je pestičev vrat, droben gumb ali brazdo. Vrat z brazdo izhaja iz oblaste plodnice pri dnu. Ob njej izločajo posebne žleze, medovniki ali medičniki sladko tekočino, medično, nektar, ki je iz vode in grozdnega, sadnega ter trsnega sladkorja; jegličji spadajo namreč v skupino cvetic, ki nudijo obiskovalcem pijačo, da jih privabijo v goste. Če prečemo tak cvet, opazimo na kratkih peceljih pet prašnikov. Ko gre žuželka v tak cvet, da bi se nasrkala sladkega soka (jegličje morejo obiskovati le žuželke, ki imajo dolgo sesalo, kot metulji in čmrliji, ne pa čebele), mora mimo brazde, vratu in prašnikov, ki jo posipajo s pelodom, to je cvetnim prahom.

Iz tega cveta leti na drug cvet iste vrste, torej zopet na jegličja. Zanimivo je, da prav te žuželke, čebele in čmrliji, ne menjavajo cvetic kar meni nič tebi nič, temveč obiskujejo stalno eno ter isto vrsto, dokler niso vse na tistem kraju se nahajajoče rastline obiskane. Tudi ta pojav je v službi oprejanja.

Na istem travniku najdemo poleg pravkar opisanih cvetov tudi drugačne. Če namreč pogledamo od zgoraj v cev, opazimo pri njih, da moli v njeno odprtino stožec petih prašnikov, ki so pritrjeni pri vrhu, brazda na kratkem vratu pa tiči globlje v cev. Tu se na poti do medične posuje žuželka s pelodom že kar pri vходу. In če obiskuje menjaje dolgovratne in kratkovratne cvete, nosi s seboj pelod dolgo in kratkovratnih cvetov ter ga odda brazdi. Tako zadosti nalogi, ki jo je prejela, ko se je nasrkala v cvetu medične. Cvetice so oprane, seme je zagotovljeno!

Toda pri jegličju je zanimivo še to, da more brazdo dolgovratnega cveta oprati le pelod kratkovratnega, kajti čmrliji ali metulji, ki je obiskal kratkovraten cvet, se dotakne prašnikov z glavo in mu ti nalože peloda na sprednjo stran glave; ko pride v dolgovratni cvet, se dotakne najprej brazde in ji odda sprejeti pelod. In le taki cveti dajo dobro in kaljivo seme; kratkovratne cvete pa more oprati pelod istega cveta, bodisi da pade pelod z višje stoječih prašnikov na nižje stoječo brazdo, ali pa ga prenesejo žuželke, ki so se najprej dotaknile prašnikov; vendar je seme, ki se je razvilo po samolastnem opranjenju ali po opranjenju z lastnim pelodom, manj vredno.

Vendar se moramo pri tej priliki spomniti še peloda, ki je različen pri kratko in dolgovratnih jegličju. Pelod kratkovratnih cvetov je večji nego pelod dolgovratnih, zato so tudi brazde različne. Večja zrna zgoraj stoječih prašnikov se boljše prilagajajo večjim bradavicam dolgovratne brazde, drobnejša nižje stoječih prašnikov pa drobnejšim bradavicam kratkovratne brazde. Od tod tudi znani pojav, da najdemo na istem travniku pomešani obe obliki cvetov.

Kadar greste v zgodnji spomladi, ne pozabite si utrgati cveta trebentice in si ogledati zanimivost.

Zvonček na polju

Ko prehaja pomlad v poletje, se pojavijo na polju, pa ne le na polju, temveč tudi v gorah in v planinah, zvončki, pravzaprav zvončnice. Člani množične družine zvončnic, ki šteje nekako 230 vrst. Vse, prav vse imajo v bistvu isto obliko; po barvi so

nekateri belci, druge vijoličaste, tretje modre ali rumenkaste. Nekatere so velike, druge majhne; nekatere imajo posamezne cvete, pri drugih se družijo več cvetov v šopek. Cveti nekaterih vise, drugih pa stoje pokonci.

Zvonček, to je poedini zvonast cvet obdaja pet črtastih časnih lističev. Venčni listi, ki sestavljajo zvonček, pa so zrasli in imajo le priostrene proste konice. Cvet začne, komaj se razvete, veneti: ob rojstvu je torej že smrt na poti. Če si ogledate takoj prvi dan, ko cvet odpre njegovo notranjščino, vidite pri dnu pet ovenelih prašnikov. Ti so opravili svoj posel, to je oddali so pelod, še preden se je cvet odprl. Če pa odprete še nerazvit cvet, vidite omenjenih pet prašnikov, kako obdajajo kot nekaka cev pestič, čigar vrat je pokrit z dlačicami. Pelod pada s prašnikov v cev in ga prav pestič s tremi zdaj še zaprtimi brazdinami vejicami potiska iz cevi. Pri tem se vrat pokrije s pelodom, vendar ni to nikako opranjenje, kajti pelod je na zunanji strani brazd, ki pa morejo biti oplojene le, če pride pelod na notranjo stran. Toda to za zdaj ni mogoče, ker se brazdine vejice še tišče druga druge.

Ko so prašniki opravili svoje delo, to je oddali pelod, se odpro brazdine veje in se zavijajo navzven. Žuželke, ki prodro v cvet, da bi se nasrkale sladke medične, pridejo na poti v dotiko s pelodom, ki je na zunanji strani brazde in ga poneso v druge cvete. Tako je opravljen navzkrižno opranjenje, ki je za rastlino najuspešnejše. Če pa vsled trajno slabega vremena izostanejo gostje, žuželke, predvsem čmrliji, se zavijajo brazde navznotraj, kot vzmet pri uri, tako da pridejo v dotik s pelodom, ki se nahaja na njihovi zunanji strani. V tem primeru se izvrši samolastno opranjenje.

Žuželke vabi v goste medičina, to je sladka tekočina, iz katere si pripravljajo med. Toda do nje morejo le krepkejšje žuželke,

take, ki zagotovo uspešno opranjenje, zlasti čmrliji, pa tudi čebele. Medičina izloča sočna ploščica, ki obdaja dno vratu. Spodnji deli prašnikov pokrivajo tekočino z nekoliko razširjenimi nitmi, ki imajo obliko trioglate ploščice. Razen tega je notranjščina cveta porasla z dlačicami. Vse to preprečuje dostop do medične žuželkam, ki bi si jo sicer privoščile, bi pa, ker so premajhne, ne morele opraviti opranjenja, to je prenesti peloda z enega cveta v drugega.

Poleg teh zvončnic srečavamo na poljih še druge, ki so združile v koške po več, da, nešteto cvetov; pravimo jim košarice, n. pr. regrat, marjetica, astra, ivanjščica ali kresnica, modrica ali plavica. Te in še druge imajo v sredini po več sto zvonastih cvetov, ki so n. pr. pri marjetici in ivanjščici rumeni, pri modrici ali plavici pa modri. Okrog teh se pri nekaterih n. pr. pri marjetici jezikičasti beli ali drugače barvani cveti, pri modrici pa prav tako večji modri cvesti, le da so jalovi, to je nimajo ne prašnikov ne pestičev in imajo nalogo vabiti žuželke v goste, da opravijo opranjenje.

Najvažnejši so notranji cevasti cveti, katerih vsak izgleda kot majhen zvonček ali pravzaprav cevka, ki končuje na vrhu v tri do pet koničastih zobcev. V cevki je pet prašnikov, katerih niti so proste, prašnice pa so zrasle in obdajajo vrat kot votel valj. Še preden so cveti razviti, se prašnice odpro in iztresejo pelod v notranjščino valja. Pestičev vrat raste in potiska s pomočjo dlačic, ki ga poraščajo, pelod iz cevke. Z njim se oblože žuželke, ki obiskujejo cvetke v koški. Ko so prašniki pelod oddali, se odpre pestičeva brazda in je pripravljena sprejeti pelod od drugih cvetov. Ker se pa tišče cveti drug drugega, je možno, da se oprašje brazde sosednjih cvetov s pelodom sosednjih cvetov. Tudi to opranjenje, ne le navzkrižno, da dobro, kaljivo seme.

Tudi pri teh cvetkah vabi žuželke v goste medičina, ki jo izločajo medičniki v toliki množini, da so ob lepem toplen vremenu zvončki polni in morejo do nje tudi žuželke, ki ne izkažejo rastlini protiusluge, to je ne prenašajo peloda.

ZDRAVJE V ZELIŠČIH

(Nadaljevanje 2. dela.)

Kolika

pomeni hude krče in zavijanje v debelem in tenkem črevesu, pa tudi pri kamnih v ledvicah, sečnem in žolčnem mehurju, maternici in sečevodih. Vzroki so različni: živčna razdraženost, živčna obolenja, zastropitev itd. Zdravljenje: zdravnika! Izmed domačih zdravil priporočamo čaje: čebule, česna, kamilic, komarčka, kumine, materine dušice, pelina, sleza, špajke.

Lečvice

bole, če je okolica ledvic bolna. Vzroki so čir. Bolnika boli v levi in desni strani; javlja se vročina in tresavica. Poklicati je treba zdravnika. Zdravimo tudi s čaji: bodike, brinja, česna, češmina, čebule, gladeža, hrasta, lanu, lipe, petršilja, preslice, rmana in zelene. Čaj sestavljamo. — Kamni v ledvicah so nastali iz sečne kisline ali iz deteljnokislige apnenca. Vzroki so različni, znaki pa silni krči v ledvicah. Pri znana domača zdravila so: bezeg, brošč, češmin, hren, mačeha, peteršilj, vratič. Čaje sestavljamo.

Mandli

oteklina vneti se pojavijo pri angini. Vzroki so navadno mokra obleka in noge (prehladi!), vdihavanje kvarnih plinov, čisto posebni bacil ali pa druga obolenja (davica, škrlatinka itd.). Bolnik težko požira, težko govori, ima neprijeten okus, pojavi se utrujenost, nima teka, ga boli glava, težko diha, vročina je visoka. Bolezen je resna in pušča posledice. Zdravimo z grgranjem s čaji: bezga, gladišnika, grškega sena, janeža, kadulje, vijolice. V težjih primerih je treba poklicati zdravnika.

Nahod

povzroča vnetje nosne sluznice kot posledica prehlada, včasih prahu in kemikalij, ki dražijo nosne sluznice. Znaki so: izločanje sluzi, zamašen nos (otekle sluznice), pojavi se celo vročina. Domača zdravila so: izpiranje nosnice s čajem brusnice, kamilic, lipe; prašek fižola, milnice, črnega teloha (zlasti mešanica: črnega teloha, koprnička, korenine perunike ali majorana in čemerike).

Napenjanje

povzročajo plini v črevesju in so posledica raznih vzrokov. Znak je napet trebuh in težko dihanje. Treba je odstraniti vzroke! Če je vzrok lenivost črevesja, priporočamo čaj hrena, janeža, komarčka, kumine, majorana, melise, pelina, rmana, rožmarina, špajke, trpotca, vratiča, zelene. Čaje mešamo.

Nervoznost

je posledica šibkih, slabotnih živcev: kaže se v nagli razdražljivosti, občutljivosti, glavobolu itd. Zdravimo jo s kopelmi in

čaji iz brinja, hmelja, kadulje, kamilic, kovičnika, komarčka, mete, melise, omele, rožmarina, špajke. Čaje navadno sestavljamo n. pr. iz majorana, špajke, kadulje, mete. Bolnik pije 1—2 skodelici čaja dnevno. Ali: omele, melise, kamilic, špajke; bolnik pije zvečer 1 skodelico.

Nespečnost

je navadno posledica živčne razdraženosti, slabe prebave, alkohola, črne kave, ruskega čaja, slabokrvnosti ali oslabelosti telesa. Kot zdravila priporočamo čaje: bezga, melise, hmelja, kamilic, špajke. Čaje mešamo. Sestavni del naj bosta vedno hmelj in špajka.

Oči

Je čemen je gnojno vnetje trepalničnega žlez. Zdravimo z obkladki kamilic ali z lanenim semenom. — Katar je posledica prehlada, prahu, dima, kužnih bolezni. Rdeče, solzne, gnojne oči zdravimo z umivanjem z vodo kamilic ali komarčka. — Solzne oči: glej pod katar. — Vnetje zdravimo z obkladki kamilic, petršilja in umivamo z vodo bezga, kamilic, komarčka, kopra, preslice. (Nadaljevanje sledi.)

Slavospev pšenici

Pozdravljena bodi, rumena pšenica, ti našega polja najlepša cvetica!

Mogočno nad tabo se zgrinja nebo in sonce ti klasje preliva v zlato.

O, kaj si pozimi vse v mrazu prebila: pred burjo strupeno pod led si se skrila! A vse si junaško za nas pretrpela — zdaj lovorjev venec za dar si prejela.

Ob slednjem pogledu na tvoje livade se dvigajo prsi in širijo nade.

Od znoja razgreto nam čelo hladiš in žulje krvave trpinom sladiš.

Večerne ti sapice dihaajo v lice,

na nebu so zvezde ti verne družice, pod njimi pa noč se s teboj pogovarja, pred soncem poljublja in boža te zarja.

Pozdravljena, žitnega polja kraljica, dobrotnica naša, nebeška cvetica!

Nebo te je z zlatom in srebrom odelo, ker kruha nam daješ za hostijo belo.

Limbarski

Mauser Karel:

BARBIKA

Videl sem človeka, ki je umiral in sem razumel.

Star je.

Videl sem podrti mesta, ruševine, na pol ponorele ljudi in sem razumel.

Vojska.

Videl sem mladega človeka, ki je bil slep, igral je na harmoniko in je bil dobre volje. Razumel sem.

Živi v diši.

Videl sem ljudi brez doma, matere s culami in rajdo otrok in sem razumel.

Upanje imajo.

Videl sem Barbiko, dekletce devetih let in nisem razumel. Stal sem in gledal kosti, ki so ležale na materinih rokah, skremžen obrazek, ki ne more odpreti ust.

Ste že kdaj videli smrt, ki prihaja s koraki, tihimi, da jih navaden človek ne sliši? Ne?

Jaz sem jo videl.

Pri Barbiki.

Pozabljeni Dražgoše, kraj v bregu. Preklet tisti, ki je položil roko nate, preklet do zadnje ure, do hipa vsaj, ko bo Barbika za vselej umrla.

Verujete, da more trpljenje enega otroka rešiti svet?

Ne?

Potem niste videli Barbike. Jaz sem jo videl in verujem.

Prstki — vžgalice.

Noge — drobna leskova šiba.

Telo — omlačeni snopek ajde.

In to je človek, ki živi od tiste ure, ko so Nemci zrnali Dražgoše s tlemi, ko so moški v gorečih hišah noreli, ko je sin pripeljal očeta na prag, da je oba prekosil rafal.

Gledam in ne razumem.

Da bi bil kralj, bi pokleknil pred razrušeno telesce.

Da bi bili ljudje človek, bi jokali.

V baraki šestnajst je spočeta kletev za tiste, ki nočejo miru.

O, da bi bil vsak vsaj človek!

Brazilija v večni vojni

(Nadaljevanje s 3. strani)

tako so se razplodile. Dalje je uvedel Cruz obveznost prijave bolnikov. To je ljudi spočetka pogrelo. Zdelo se jim je, da gre za neuvrčeno prikrajšanje osebnosti svobode — in v tem so Braziljanci dokaj občutljivi. Branili so se ubogati. Oblast je postavila na noge posebne zdravstvene oddelke, ki so siloma odvajali bolnike iz stanovanj ter jih oddajali v strogo izolirane bolnišnice.

Vodja biološkega instituta je storil še en pogumen korak. Dal je pokupiti in porušiti več kakor 3000 hiš. Kdor ni hotel prodati, ga je oblast kratkoma razstila. Tako je staro mesto dočela izginilo. Kjer so se prej vile tesne ulice med več ali manj odurnimi kolibami, tam so nastale široke, zračne ceste, nastali so trgi, zrasle so hiše s suhim in svetlimi prostori. Tako široke so bile nove ulice, da so lahko na njih nasadili drevoredne palm. Še nekaj je dobila nova mestna četrt in to je postal njen posebni ponos: preprežena je bila s kanali!

In uspeh? Leta 1902 so šteli v Rio de Janeiro še 1000 bolnikov, leto kasneje za polovico manj. Leta 1905 je moral zdravnik, ki je želel rumeno mrzlico praktično proučiti, že imeti srečo, da naleti na bolnika. V vsem velikem Rio de Janeiru so

tega leta našli reči in piši štiri primere! Od tega časa velja Rio za eno najbolj zdravih mest na svetu.

Kar se je posrečilo v glavnem mestu Brazilije, je nič manj učinkovito uspelo v ostalih lukah, n. pr. v Bahia, Pernambuco, Para. Braziljanci se pa zavedajo, da ne smejo zaspiti na lavorikah. Sicer so zmagali, ali zmaga je le polovična. Tisoč nevarnosti preži vsenaokoli. Narod mora stati neprestano na straži, če noče, da se ponove črni dnevi. Grozotne zgodbe so vedeli pripovedovati očetje in stari očetje — mladi rod si jih je zapomnil. Zaklel se je, da se zlo ne bo nikdar več vrnilo. Nenehoma hodi zdravstvena policija po mestih in trgih, v gostilnah in hotelih, v bioskopih in gledališčih. Povsod gleda na to, da se zdravstveni predpisi skrbno upoštevajo. Čim se pojavi le rahel sum, da gre morda za kužno bolezen, takoj razobesijo nad dotično hišo rumeno zastavo. Nihče ne sme več v hišo, nihče iz nje. V najkrajšem času prihitijo kolona s pripravami za razkuženje. Šele ko so razkužili vse prebivalce in zaplinili in zopet razplinili vse prostore, šele potem snamejo rumeno zastavo.

Tako se Brazilija vojskuje. Vojskuje se brez odčaha. O premirju nihče ne govori. Že sama misel bi bila pogubna.

Za naše gospodarje

Travnik je razcveten

(Nadaljevanje in konec.)

7. Travnika latovka ali trat-nica (nem.: das Wiesenrispengras, lat.: poa pratensis).

Travnika latovka spada v skupino traj-nih, nizkih trav. Je to ena najboljših spod-njih trav, le pridelki od te trave so mali, ker daje letno samo eno izdatnejšo košnjo. Ne stvarja šopov, ampak tvori s svojimi številnimi koreninskimi odrastki rahlo ru-šo, iz katere poganjajo visoke, nežne, glad-ke bilke. Te poganjajo navadno samo en-krat letno in travniška latovka zato na- vadno tudi samo enkrat letno cvete.

Travniki latovki ugaja predvsem bolj suho tlo in prenaša zato dobro tudi daljšo rušo, ne prenaša po zasenčenju od drevja. Na dobrih tleh pa daje travniška latovka dobre pridelke, toda samo pri prvi košnji, ker ne raste več, ko semo dozori.

pašniška trava, ker stvarja lepo, zelo go- sto in sklenjeno rušo.

Travnika bilnica ljubi predvsem svežo, vlažno, humozno, to je črno zemljo, uspe- va pa še dobro tudi na suhih tleh, ako ni- so že preveč izžrpane hranilne snovi. Pre- naša dobro tudi bolj ostro podnebje in za- to uspeva še precej dobro tudi v planin- skih krajih.

Pod ugodnimi prilikami daje travniška bilnica letno tudi tri košnje. Na preveč vlažnem ali preveč suhem tlu pa njeni pri- delki hitro padajo. Travnika bilnica do- bro uspeva v skupini drugih trav, zlasti pa še skupaj s travniško latovko, s katero skupaj so zaraščeni najboljši travniki, ki dajejo zelo velike pridelke.

Travnika bilnica dela goste, nizke šope s številnimi listi in številnimi bilkami. Po

požene nove koreninske poganjke in nove liste.

Listi ovčje bilnice so dolgi, ozki in tan- ki kakor ščetine, toda zelo sočni. Ta trava dela goste, grmičaste šope, daje pa le manjše pridelke.

jih razmeroma globokih korenin skoraj na vsakem tlu. Najboljše pa uspeva ta trava na humoznem, globokem ilovnatem tlu, kjer ni stoječe vode. Zadovoljuje pa se tu di z vsako drugo zemljo, kjer more dobiti le nekaj apna. Posebno ljubi sonce in



8. Navadna latovka (nem.: das gemeine Rispengras, lat.: poa trivialis).

Navadna latovka je zelo razširjena tra- va, ki je zelo podobna travniški latovki in jo zato tudi večkrat z njo zamenjujejo. Tu- di v trgovinah večkrat prodajajo seme na- vadne latovke kot seme travniške latovke, četudi je navadna latovka veliko slabša trava kot travniška latovka. Navadna la- tovka je visoka ali vrhnja trava, ki poga- nja pet in tudi več let, razvija se močno že zgodaj v vigredi.

Navadna latovka je dobra trava na no- vo zasejanih travnikih in daje takrat do- bre pridelke. Pozneje pa so pridelki sena od te trave slabši in jo zato tudi vedno manj upoštevajo.

9. Travnika bilnica (nem.: der Wiesenschwingel, lat.: Festuca pratensis).

Travnika bilnica je trajna, srednjeviso- ka trava in je zelo cenjena travniška in

košnji in paši ne poganja več mnogo bilk, pač pa mnogo koreninskih pogankov s šte- vilnimi listi in daje zato izborna otavo in sočno pozno pašo.

Travnika bilnica je trava vodnica izku- šenih kmetovalcev. Začne namreč ravno ta- krat cveteti, ko cvete večina dobrih trav ali pa so ravno pred cvetjem in je torej čas, da se s košnjo prične. Po travniški bi- lnici se torej dobri kmečki gospodarji ravnajo, ko določijo čas košnje. Seveda jo morajo zato dobro poznati.

10. Ovčja bilnica (nemško: der Schafschwingel, lat.: festuca ovina).

Ovčja bilnica je trajna nizka trava. Uspeva še dobro na popolnoma suhih in plitvih tleh, kjer odpovedo vse druge tra- ve. Ozeleni kmalu v vigredi, nato pa nje- na rast v poletni vročini skoraj preneha, dokler se ne prebudi k novemu življenju v jeseni, ko pride spet vlažno vreme. Takrat

11. Rdeča bilnica (nem.: der rote Schwingel, lat.: festuca rubra).

Rdeča bilnica stvarja mnogo koreninskih pogankov, ki se združujejo v gosto, lepo sklenjeno rušo. Je večja in daje boljše pri- delke od ovčje bilnice.

Rdeča bilnica uspeva dobro na suhih, globokih travniških tleh, prenaša dobro tudi zasenčenje drevja. Ruša je tudi poleti lepo zelena, listi in bilke so trde, vendar jih živina rada žre. Ta trava je zato zlasti dobra za pašnike.

12. Pasja trava (nem.: das gemeine Knaulgras, lat.: dactylis glomerata).

Pasja trava je trajna visoka ali vrhnja trava. Stvarja malo nad zemljo grmičaste šope, požene pa le malo koreninskih odrast- kov. Pasja trava se zelo razraste in uspeva na vsakem tlu, ne prenaša pa suše in pre- velike vlage. Najboljše uspeva na črnih humoznih tleh, pa tudi na senčnih gozdnih travnikih. Tu morejo doseči bilke te tra- ve višino 1 1/4 metra.

Pasja trava zelo zgodaj v vigredi začne odganjati, postane pa tudi preje trda kot ostale trave. Zato je važno, da začnemo tam, kjer prevladuje ta trava, s košnjo pravočasno, predno se začne trava cveteti. Na dobro gnojnih tleh in v gostem se- stoju uspeva pasja trava zelo dobro in tu- di ne ostari tako hitro, to je, ostane dalje časa mehka in sočna.

Pasjo travo prištevamo k najboljšim krmnim rastlinam. Daje do tri košnje na leto in zelo bogate pridelke.

13. Pasji rep ali grebenčica (nem.: das gemeine Kammgras, lat.: cynosurus cristatus).

Pasji rep je trajna nizka ali spodnja tra- va. To zelo dobro in zelo cenjeno krmno in pašno travo spoznamo lahko po njenem razcvetu. Ima namreč skrajšano latje, ki je skoraj podobno klasu. Posamezni latni klaski so grebenasto koničasti.

Pasji rep dela male, gladke šope s šte- vilnimi listi pri tleh in stvarja lepe, skle- njene ruše. Pasja trava uspeva zaradi svo-

zato pasji rep zelo odporen proti suši.

Pasji rep daje pri drugi košnji večje pri- delke kot pri prvi. V mladosti so listi zelo nežni, mehki in sočni, pozneje pa postane- jo trdi in suhi. Zato je treba pri tej travi začeti pravočasno s košnjo ali pašo.

14. Šopulja (nem.: das Fioringras, lat.: agrostis alba).

Šopulja je trajna nizka ali spodnja tra- va. Uspeva dobro še na vlažnih, peščenih in humoznih tleh, posebno še ob potokih. Uspeva še dobro tudi v visokih in mrzlih legah na vlažni zemlji, ko tam ne uspeva- jo več druge trave. Na suhih tleh daje le slabe pridelke.

Šopulja zeleni še dolgo v pozno jesen in daje zato velik del pridelka pri otavi.

15. Rosulja ali boljka (nem.: das Ruch- gras, lat.: anthoxantum odoratum).

Rosulja je trajna, drobna in zelo zgod- nja spodnja trava. Posebno ljubi senco, uspeva dobro tudi na suhih planinskih travnikih. Zeleni zelo zgodaj, pridelki te trave pa so mali. Lističi te trave vsebujejo neko grenko snov, kumarin imenovano, kakor jo vsebuje tudi prvenec (Waldmei- ster). Ta grenka snov vpliva ugodno na prebavo in daje senu poseben značilni vonj. Zaradi tega grenkega okusa živina — ra- zen ovce — te trave, dokler je sveža, ne žre rada. Posušeno kot seno pa žre to tra- vo tudi goveja živina.

Rosulja je trava slabše vrste in zato ne spada na dobra tla, kjer uspevajo dobro mnogo boljše trave.

To bi bile glavne in najvažnejše trave na naših travnikih in pašnikih. Te naj bi poznal že vsak šolar, vsi pa tudi vsak kmečki človek, še posebej pa vsak kmečki gospo- dar.

Seveda je to samo nekaj glavnih trav. Saj raste na naših travnikih še cela vrsta raznih drugih trav, prav gotovo še okrog 300 vrst. Te so pa le manjšega gospodar- skega pomena, ker so le malo razširjene ali pa so to krmne trave slabše kakovosti, vti- sih so pa celo nadležen plevel.

JANEZ JALEN:

Gvcar Marko

4.

»Lepo živino imate, Podlipnik, lepo.«
»Ti je všeč?«
»Mi je. Kar rad bi jo pasel.«
»Ko nimaš psa.«
»Pes bi se že dobil.«
»Pa mora biti tak, kakor je Volkun, ko si sam preveč boječ.«

»Volkun? Seveda, dober pes je. Marko, daj, prodaj mi ga.«

»Kaj misliš, da bomo pri nas s tesar- skim stolom pasli?«

»Kdo neki bo pasel pri vas?«

»Če drugi ne bo mogel, bo pa Manica.«

Podlipnik se je zasmejal Markovi naga- tivosti: »Vidiš, Tevž, boš moral le še za tretjineka ostati, dokler si ne odrediš psa.«

»Tretjinjenje bo prav za nazadnje.« Je- zen je odšel z dvora in se na tistem rotli, da bo Podlipniku še dobro žal, ker ga je vpišo Marka zavrnil kakor otroka.

Podlipnik pa je opomnil svojega ovčar- ja: »Marko! Tale ti bo pa v planini silil na vrat kakor volk jarcem.«

»Bom pa še sebi pripel gradanico,« se je odrezal Marko.

»Le glej, da mi ne napraviš sramote.«

»Ne bom je, če Bog da.«

»Če Bog da. Tako moraš vedno reči,« je pripomnil Joža: »Samo nase se ne smeš za- našati.«

In so naprej prebijali jagnjetom ušesa. Prišel je Podrobar, da bi pozvedel, kako bo s tretjinekom:

»Dober dan vsem skupaj!«

»Bog daj!«

Podlipnik pa je znova pomežiknil in mu odzdravil, kakor je ujel na hrvaških ce- stah:

»Mozi t' Bog, srenjski špan! Kaj boš po- vedal novega?«

Podrobar je prav dobro razumel, da mu je Cena oponesel, kako se srenjski župan ukvarja samo s kmetijo in nič ne vozari po svetu. Pa mu ni hotel vrniti. Saj ni še vseh dni konec.

»Tako sem premislil, da bi pri Primožu malo laže tolkli, če bi letos Marko tretji- nil.«

In spet se je odrezal Marko: »Kaj nisem naškušen? Če pride medved h kravam, kdo bo potem fanta pral.« Tokrat je Marko po- mežiknil Podlipniku.

»Vidiš, fant ni neumen,« je pripomnil Cena.

Podrobar, ki je hitro izprevidel, kam pes tace moli, mu te ni ostal več dolžan: »Le ščuvaj ga, prevzetneža, da ga boš izkva- ril. Marko ni neumen, ti si pa, ko jemlješ novince za ovčarja.«

»Zato sem ga, da bodo pri Primožu malo laže tolkli. Saj Jernej ni opešal srenji, me- ni je. Skoraj sem dolžan pomagati mlade- mu zarodu. Tudi z Volkunom bi grdo na- redil, če bi ga dal po srenji za hrano pre- ganjati, ko se je zadnji dve leti tolikokrat do krvi klal z zverino za moj trop. Na sren- ji še človek zmedli, ki ima jezik in lahko čez gospodinje pozabavlja. Kako naj bi pa Volkun povedal, kako so nekatere grdo stisnjene. Kakšna rebra bi prinesel s pla- nine; skozi kožuh bi se mu poznala, kakor ima kocastega.«

Sedaj je srenjski župan pokazal, da je hotel le srenji in sebi dobro, ne pa Primo- ževim in Marku: »Saj to je... Psa si nam odjedel.«

»Oba. Fanta in psa.«

»Ti bo še dobro žal.«

»Kakor kaže, mi ne bo.«

Ko je Podrobar zavil okrog vogla, se je Cena na vse grlo zakrohotal.

Tako so pri Podlipniku na veliki četrtki vseljavali jarcem krniško znamenje v uše- sa. Zraven so se postili.

Čez praznike pa sta bila miza in polič polna. In na veliko soboto je Podlipnica na- ložila Primoževi Rozalki, najmlajši gospo- dinji v Krnicah, poln mali jerbas.

Vsi so bili veseli: Marko, Rozalka in Ma- nica in Volkun. Se Jernej, dokler se ni spomnil, da stoji že skoraj z obema v gro- bu in da prihodnjo veliko noč skoro go- tovo ne bo več užival velikonočnega bla- goslova:

»Sami bodo otroci, sami. O, ljubi moj Bog! — Pa Bog že ve. Že ve.«

*

Traaa, traaa, tra-ta-ta-ta-ta-taaa.

Na vasi je zatrobil Marko na kozji rog. Veselo je poskočil Volkun, se vzpel Marku na prsi in razposajeno odlašal na Podlip- nikov dvor.

Reber se je vzpenjala vsa pisana od plo- ta za poljem do melov, ki so se svetlosivi usipali izpod skal v Pečeh.

Češnje so se čez praznike razpustile.

Ptiči so peli tako na gosto, kakor bi bil vsak cvet rodil svojega pevca.

»Bog daj dobro jutro!« je pozdravil Mar- ko Anco, gospodinjo, Podlipnico, ki je pri ognjišču mešala žgance v skledo.

»In tebi, Marko, daj Bog letos srečo na paši.«

Volkun se je postavno ustopil na kuhin- ski prag.

»Tudi ti boš dobil jesti, Volkun. Že si- noči sem mislila nate.« Vsakomur je vede- la reči Anca prijazno besedo; še psu.

In gospodar in hlapec in dekle in Marko so sedli k mizi, zajemali iz skled in red- ko kdo je izpregovoril besedo. Vendar je Marko spoznal, da bi rajši videli, če bi bil sedel danes k njim oča in ne on.

Res. Nihče mu ni rekel žale besede. Le oči in z vsem vedenjem so govorili, od gospodarja do Miha, vsi: »Fant! Glej, da nam ne napraviš sramote, nam, Podlipni- kovim!«

»Da boš prepasel tako, da se bo Cena na svetega Klemenca široko smejal Podrobar ju in vsem!«

Tesno je postalo Marku. Zavedel se je, da mu bodo vse, kar bo pogrešil, v jesen desetkrat oponesli.

Njemu nasproti je zajemala iz skled Podlipnikova Ančka; bolj otrok še kak- dekle. Njene oči so govorile drugače: »Si fant, Marko, nič se ne boj. Meni kar ni- kaj pravi, da boš zmogel.«

In Volkun se je stisnil k njegovemu ko- lenu, kakor bi mu hotel povedati: »Ne boj se, saj bom jaz s tabo!«

Globoko se je oddehnil, ko je stopil in veže na dvor pod jasno nebo in mu je zno- va zadonelo na uho ptičje petje.

Bečele so se obešale na cvetje v češnji. Volkun je skočil pred ovčjak in lajal v zaprta vrata. Nepočakanec.

Traaa, traaa, tra-ta-ta-ta-ta-taaa — je znova zatrobil Marko.

»Miha! Pomagaj gnati na Reber,« je ukazal gospodar.

»Če bo treba,« se je branil Marko.

Prišla je gospodinja z blagoslovljeno vo- do, da pokropi živino, ki je odhajala po prestani zimi prvič na pašo, da jo pokropi in zavaruje pred uroki.

Izpod domače lipe

Ljudsko gibanje v tinjski dekaniji

Tinjska dekanija se razprostira severno od Drave med Celovcem in Velikovcem. Posebnost te cerkvene razporeditve je, da je dekan v Tinjah obenem velikovski prost, ki pa ima svoj sedež v prostorni graščini Tinje. Skozi to pokrajino pelje velika državna cesta Celovec — Maribor — Gradec, ki veže slovensko pokrajino k nemškemu severu, še bolj pa kvari to dekanijo cesta iz Mostiča v Celovec, ker loči celo vrsto župnij. Ta cesta nekako loči št. Lipš, ki se kar že smatra za nemški kraj, loči Smihel, ki se imenuje slovenski, pa ga je Hitlerjeva vlada prekrstila v »Smihel nad Krko«, da bi izginil priimek »slovenski«. Na severni narodni meji so Otmanje, zdaj že popolnoma nemški kraj. Pred Otmanjami leži Timenica, ki je bila pred petdesetimi leti še strnjeno slovenska, pa je danes skoraj nemška in dobiva po vrsti samo še nemške župnike. Za Timenico pride na poti proti Celovcu župnija sv. Tomaž, katere slovensko narodnost sta vzdrževala slovenska posojilnica in g. Sturm p. d. Toman, ki je zato moral v taborišče. Zdaj ima župnija nemškega župnika, ki pa zna slovensko. V teh krajih je nemška ljudska šola širila nemški vpliv. Slovenski duhovniški naraščaj pa se je od leta do leta manjšal, in tako je nemstvo lahko prodiralo proti jugu. Ljudstvo je izgubilo svoj jezik, izgubilo je slovensko pridigo, izgubilo zaslobo, ki jo je imelo v svojem »gospodu«. Tu bi bilo treba zajamčiti narodni obstoj naših ljudi s tem, da se res izvede šolska reforma in pošlje v te kraje slovenske duhovnike. Brez teh tudi šola ne pomaga nič.

Dekanija Tinje šteje danes 8822 duš. Do leta 1938. jih je štela 11.100. Tedaj sta se od dekanije odcepili dve župniji ležeči tik Celovca: Zrelec in št. Jakob ob cesti. Tako so zahtevale poštne razmere. Pisma so morali prej pošiljati iz Celovca v Tinje in od tam so prihajala v posamezne župnije, v tem primeru nazaj v Celovec, ker je bil št. Jakob v celovškem poštnem okolišu.

Število ljudi se že v letih 1933 do 1937 ni hotelo dvigniti. L. 1934. je bilo 11.300 duš, in l. 1938. še vedno le 11.300. Ko sta se odcepili imenovani župniji je število ljudi padlo na 8600 duš. L. 1945. je bilo v dekaniji samo 8450 prebivalcev. Morda mokihi, ki so služili kot vojaki, niso šteli. V letih 1939 do 1946 se je rodilo 1367 otrok, umrlo pa je samo 775 ljudi. Tako, da je 592 prebika. Ta prebitek se je izselil v Celovec. Pred leti so se selili ljudje v št. Rupert, pozneje vseskozi v prostoru med št. Jakobom in Celovcem, nazadnje so se začeli vsipati priseljenci v Zrelec. Smotreno narodno delovanje na Koroškem ne sme prezirati dušnega pastirstva in bi se moralo z vsemi močmi potruditi, da dobi slovenske duhovnike za slovenske župnije. Duhovnik je na Koroškem edini branik proti potujčevanju in raznarodovanju. Slovenskemu duhovniku se s tem ne očitja, da morebiti politizira. Narodna zavednost drži ljudi v cerkvi. Koder izgine, kakor nam je

žalosten zgled župnija Timenica, tam zamre tudi versko življenje. Drugod obiskuje cerkev še 33% ljudi, v Timenici samo še 16% in to so bržkone še stari Slovenci, ki nemške pridige ne razumejo. Posli, hlapci in dekle, ki so bržkone sploh vsi Slovenci, ostanejo brez vsakega pouka. Posledica je, da je med 14 otroci 10 nezakonskih, to se pravi, da so družinske razmere do skrajnosti slabe.

Pred leti so nekateri časnikarji trdili, da Slovenci na Koroškem nimajo otrok in zaradi tega seve pada njihovo število. Trditelj je izmišljotina in brez podlage. L. 1928. je imela dekanija 19‰, l. 1946 23‰ porodov. Najmanj je bilo porodov l. 1938, ko jih je bilo samo 9.9‰. V drugih letih je bilo povprečno približno 20‰ otrok to je 168.

Število zakonov je ostalo precej stalno:

Leta	1928	jih je bilo	5 ‰
» 1939	»	»	12 ‰
» 1939	»	»	12 ‰
» 1945	»	»	5.1 ‰
» 1946	»	»	8.6 ‰

Torej bi bilo 5 zakonov na 1000 ljudi. L. 1939. in 1940. je hitlerizem ljudi silil v zakon ali vsaj v poročnišnico. Zakonski in nezakonski, to jim je bilo vseeno. Tako se je število sklenjenih zakonov razveseljivo dvignilo. L. 1946. so se vojaki vračali domov in so ustanavljali družine.

Ljudsko gibanje, rast in umiranje, kažejo sledeče številke:

	porodov:	pogrebov:	prebitek:
1. 1939	15.0‰	11.0‰	4.0‰
1. 1940	16.7‰	9.7‰	7.0‰
1. 1941	19.0‰	9.5‰	9.5‰
1. 1942	21.0‰	11.0‰	10.0‰
1. 1943	18.3‰	11.7‰	6.6‰
1. 1944	26.0‰	12.0‰	14.0‰
1. 1945	21.0‰	16.0‰	5.0‰
1. 1946	23.0‰	11.0‰	12.0‰

I z teh števil se vidi, da so tudi v človeškem življenju rodovitna in nerodovitna leta, kakor na domačem polju.

V letih, ko je cvetel hitlerizem, je odpadlo od vere v tinjski dekaniji vsega 209 odraslih in 59 otrok. To v letih 1938 — 1941. Potem odpadanje že preneha. V letih 1945 in 1946 se pa že vrne v staro vero 28 odraslih in 19 otrok. Ni dvoma, da se bodo v teku časa vrnili še drugi. Preresnična je beseda svetega Avguščina, da »malikov, ki jih je porušil Kristus, noben mojster ne bo več nanovo postavil«. Številke odpadnikov so prešle že v zgodovino. Odpadniki so se imenovali »bogoverci«, »gottgläubig«. Nekrščenih otrok je v dekaniji menda že 31. Danes je še malenkost, toda ti ljudje bodo rasti in polagoma jih bo več. Ljudi, ki še ne vedo, kje je njihov bog, je v dekaniji menda že 176. Protestantov je bilo 124. Še leta 1928. jih je bilo to sa-

mo 41, potem pa je njih število naraslo. Namnožili so se in zasedli najlepša posestva z izrecno pomočjo tedanjih uradnih mest. Stori se je tedaj vse, da so trdna posestva dobili v roke ljudje, ki so se iz Nemčije naselili k nam.

OBIRSKO

Obirčani smo se letošnje leto bolj malo oglašili. Pa je pri nas že tako, da smo pri pisanju bolj počasni, zato smo pa pri zbiranju veliko hitrejši. Letos smo imeli že tri poroke, kar za Obirsko ni posebno veliko. Se pa še najdajo ljudje, ki pravijo, da je bolje, če sta dva, kakor pa če je človek sam. O Micki in Franču smo že sporočili, da sta se vzela. Isto pot sta naredila Ferjanov Feliks in Jerebova Mici. Zadnja dva sta bila Herižev Hanzelj in Struglova Justa, ki je čakala vso vojno sedanega moža in je bila pridna tako, da jo moramo pohvaliti. Vsem novoročencem želimo vse najboljše, obilo blagoslova in velik kup otrok, saj so vsi trije trdni posestniki.

Ni pa bilo na Obirskem samo veselo, ampak smo doživeli tudi žalost, ko je kosila smrt med nami in pobrala naše znanke. Začela je pri Predsednikovemu očetu in ni dolgo minilo, ko je pobrala Plaznikov očetja, za katerim je žalovalo mnogo ljudi. Plaznikov oče je bil res dober človek in je pomagal vsakemu, ki je bil pomoči potreben in kljub temu ni živel v revščini ter mu je Bog že na tem svetu povrnil za njegova dobra dela. Vsakemu otroku, ki je izgubil očeta, ga je nadomestil Plaznikov oče. Tudi Plaznikova mati nadomešča vsem otrokom matere, ki so jih v rani mladosti izgubili. Bog plačaj Plaznikovemu očetu vse dobrote na onem svetu. Tudi Novakov oče so se poslovili od nas v starosti 86 let. Smrt je pobrala tudi Pregrinovo Mici, ki je bila stara šele osem mesecev in za katero žaluje njena mamica, ki je ostala sama na svetu in ji je bil otrok v veliko veselje.

Čas nam hitro mineva, kar imamo veliko dela, posebno še, ker je povsod premalo ljudi. Pripomnimo naj še to, da pri nas iščeta dva fanta neveste povsod in do sedaj še nista imela sreče, da bi kaj našla. Pa upamo, da ne bosta prihodnji pust »plohe« vlekla. Kadar bo še kaj, vam bomo že sporočili.

SMIHEL NAD PLIBERKOM

V maju in juniju smo imeli pri nas zopet več porok. Krakorčev Nac iz Dvora je šel po gosposinjno na Blato, po Mlinarjevo Micko; Klokarijeva Lenčka iz Smihela, si je poiskala hišnega gospodarja v osebi mizarja Ivana iz Smihela; Smolejev Ludvik iz Suhe in Tevževje Korel iz Smihela sta se pa kar oba zatekla po nevesti k Suštarijevim na Letino. Ludvik je dobil Micko, Korel pa Lenčko; Zvapov Anzi iz Letine si je poiskal družinskega zavetja pri Svačičevi Lenčki iz Strpne vasi. Vsem novoročencem čestitamo in jim želimo veliko družinske sreče.

Precej je še takih, ki jih gospod župnik ravno sedaj oglašajo s prižnice. Imena teh si še ne upamo razglasiti, ker se lahko še kaj razdere. Zato pridejo na vrsto drugič.

Pa ne da bi se samo ženili, ampak tudi držimo zakonsko zvestobo. Tako sta si Kosov oče in mati iz Gonovec v zakonu zve-

sta že petindvajset let. Zadnjo nedeljo sta v župnijski cerkvi slovesno obnovila zakonsko zvestobo. Srebrnima jubilejantoma, sta še oba čvrsta in zdrava, želimo, da bosta dočakala tudi še zlati jubilej!

Peca je sedaj v najlepšem cvetju in zelenju in nas prikopno vabi, naj se po njenih grebenih povzpnejo oblaki in soncu naproti.

V nedeljo na praznik apostolov Petra in Pavla bo v Sercarjevi dvorani lepa otroška prireditev na čast našim prvoobhajancem. Začelo se bo ob pol štirih popoldne in ste k prireditvi vsi lepo vabljeni!

MELVICE

Tudi našo bolj od sveta ločeno vas obiskujejo marljivo tirolski igralci, tako zvana »Tiroler Volksbühne«, (ali so to res Tirolci, ne vemo) in uprizarjajo senzacionalne predstave, ki v narodnem, verskem in moralnem oziru škodujejo našemu ljudstvu, posebno šolski mladini, ki je bila potem tri dni neporabna za vsako resno delo — seveda, ako vidi nastopiti na odru nezakonsko mater z otrokom, ki ima več očetov, se mladež ob tem naslaja. Ali naj to mladina posnema, ali kaj? Mi slutimo za temi reči neko propagando (samo za zaslužek ne bo šlo) in zato svetujemo vodstvu te igralske skupine, naj raje kje drugje uprizarja te duhovne »umotvor« in prosimo gostilničarja, naj ne da več prostora v take namene, ako je res zaveden Slovenec!

PODKRINOS

Iz našega romantično zasranjane in od velikega prometa odmaženega Podkrynosa le malokaj zveste. Malokdo bi zašel v prijetno gnezdece, če ga ne bi zvalila s celovške ravnine daleč vidna, visoka in navidez skrivnostna prostijska cerkev, ki jo je lani milostljivi gospod prost s pomočjo gorečih župljanov na znotraj svatovsko opremil. Letos bi moral dobiti cerkev in prostija tudi na zunaj novo obleko, a materijala manjka. Toda upamo, da se za lepoto hiše božje vnetemu mil. gospodu prostu le posreči spraviti potrebne reči skupaj, da bo naša cerkev še bolj vabila župljane in tujce k sebi.

V tej prenovljeni cerkvi in v romantičnem zatišju senčnih gozdov bo mil. gospod prost Lenart Trabesinger obhajal dne 29. VI. svoj srebrni mašniški jubilej sredi svojih dragih vernikov in prijateljev. 13. julija pa v svoji rojstni župniji v Tinjah. Gorečemu dušnemu pastirju in slovečemu ljudskemu govorniku želijo njegovi župljani in prijatelji za srebrni jubilej mnogo božjega blagoslova in zdravja, da bi mogel z isto gorečnostjo delovati v prid slovenskemu ljudstvu in širiti slavo božjega imena vsaj tja do zlatega jubileja. Zato mu kličemo: Na mnoga leta!

VOGRČE

Od birme nam je ostal mlaj, ki smo ga hoteli po stari navadi prodati na dražbi in izkupiček porabiti za cerkev. Pa so se našli neki nepridipravi in ga ponoči odžagali dva metra visoko tako, da sedaj še za deske ni uporaben. Torej so naredili čisto namenoma škodo. Naj je storil to kdorkoli, ravno prošlivi se s tem ni. Pokazal je pač, da nima nobene srčne kulture.

Odgovoril je Miha: »Ti Tevž! Če boš našemu Marku še kdaj nagajal in če mu ne boš dal miru, ti bom v jeseni s koprivcem polomil kosti, kakor so jih Judje levemu razbojniku. Za prmej da —. Na, bac, na, na!« je pognal naprej.

Volkun, ki se je bil tudi sam zmočil, je jezo zalajal nad Tevžem, da se mu je hitro umeknil v vežo.

In gurali so naprej, na sonce, na pašo, na Reber.

*

Peljal je Marko svoj trop trdo za plotom pod Krniškim robom do bečelnjaka v Delih. Širok pas mlade trave, kakor bi tekla reka z Vogla v polje, ozeleni tam, v zatišni dolini, vsako leto v zgodnji pomladi.

Ni mu bilo treba ustavljati jarcev. Kar padlo so jim glave v travo. Le jagnjeta, ki so veselo priskakljala z ovčami, so se zaletela naprej, jagnjeta, ki se še niso znala pasti.

Ni stopil prednje ne Volkun ne Marko. Sama so obstala in zajokala za materami, ki so se jim oglašale, starejše nizko, mlajše visoko, čindalje bolj poredko. Starejše so jih klicale kar s travo med zobmi, nekaj mlajših pa, ki so prvič jagnjetile, je v skrbni stopilo za pogrešanimi otroki.

Kozi sta hoteli odskakljati v Peči, pa jih Volkun ni pustil. Spenjali sta se po klemenitem plotu in objedali nabrekli poper. Kozliček, ki ni imel sebi enakega, se je po mešal med jagnjeta, ki se niso znale po njegovem trkati. Zaletavala so se od daleč vanj, on se je pa vselej kaj pribravno postavil na zadnji nožici in zvišoma trčil nasprotnika. Pa, če ni boljšega.

»Miha! Bog ti povrni, da si mi pomagaj, sedaj bom pa že lahko sam.«

(Dajle prihodnjič.)

Gospodar je sam odprl vrata.

Usuli so se skozi nje kostruni in ovce in jagnjeta in zadaj mrkači. Najprej na sredo dvora, kjer so stali ob soljenju žlebovi. Ni jih bilo. Nato so se zrinili okrog korita. Tropicca je zapazila vrata v ovčjak odprta in je odskakljala nazaj k jaslim, kjer se je nadejala znova nametane krme. Jasli so bile prazne. In — ojoj! Volkun je privihral v ovčjak in odpodil prestrašence v skok nazaj na dvor, obletal nekajkrat ves trop, obljajal kostrune in pokazal zobe mrkaču, ki se mu ni dovolj hitro pokoril.

Marko je zamahoval z robevnico, blizgal na prste in na kljuko in vmes z glasnim no, no, no krotil od mračne svetlobe v ovčjaku na solčni luči napol oslepele drobnice.

Vse kakor ga je učil oča.

Ugnali so nemirno živad, da je stala tesno z volno ob volni na sredi obsežnega dvora.

Marko je znova zatrobil in glasno prosil božjega blagoslova:

»Bog daj letos travi v visoko rasti, sveta Neža naj nam pa pomaga srečno jarce pasti.«

Vse kakor stari Jernej.

Odprl je leso in zazvižgal.

Volkun je spet veselo zalajal.

Nekateri stare živali so šele sedaj prepoznale, da jih niso spustili iz ovčjača na dvor ne na sol ne da jim namečejo znova krme v jasli, ne. Odprla se je lesa, ki so jo vso dolgo zimo skrbno zapirali pred njimi.

Hej! Na pašo, na sonce, na Reber!

Vse okrog njih je kakor prejšnja leta. Lesa je odprta in pes je zalajal kakor lani in predlanskim in še prejšnja leta. Le človek pri lesi je drugi. Mlajši je in urnejši.

Otožno je donel iz tropa beee, kakor bi živad vedela in jokala za skušenim svojim pastirjem Jernejem.

Pa — na pašo, na sonce, na Reber!

Stopila je za Markom prva vrsta. Ovace je bilo največ v njej, ovace z jagnjeti in brez njih. Tudi nekateri kostruni so se uvrstili med vodnike.

Kakor bi teklo peneče mleko, v katerem je padlo nekaj črnih smeti, se je uspal največji krniški trop skozi domačo leso na vas, na sonce, na pašo.

In Marko pred njimi. V cokolih kljunčah, čisto novih, z ostrimi sekanci podkovanih; v lepih modrih nogavicah, v kratkih hlačah, v rdečem životniku in s širokokrajnim klobukom na glavi. In torbo čez rame in dolgokocinast kozuh zoper dež preko nje. In čutarico in kozji rog in roženico; vse kakor Jernej.

Obleka mu je bila tuintam malo prevelika.

Robevnica pa je bila tako obaltna kakor nobenega drugega pastirja ne.

*

Manica je tisto jutro zgodaj vstala, se oblekla za na pot in nestrpno poslušala, kdaj bo Markov rog zapel v tretje.

Traaa, traaa — — —

Smuknila je v hlev in urno odvezala mlajše koze, od katere so kozliča prodali. Takrat je glasno jokala.

Stopila je v hlev tudi Rozalka in ji pomagala izgnati obe kozi in ovce in kozliča in jagnje.

Preden je Marko prignal trop na vas, je Manica svojo živino že davno napojila v potoku.

Kakor druga leta je Volkun takoj uvrstil ovce in obe kozi in jagnje in kozliča v Podlipnikov trop.

RADIO CELOVEC

KONEC FRANKOVSKEGA GOSPODSTVA V PANONIJI IN KARANTANILJI (Nadaljevanje.)

Za skoraj pol stoletja ne prišajajo pisani viri poročil za večji del slovenske zemlje, le za notranje alpske pokrajine ob zgornji Dravi in Muri nam še teko v skromni meri. O zadržanju Slovencev nasproti Madžarom ne vemo nič določnega, verjetno je, da so klonili pred nomadskimi krđeli prav tako kot nekoč pred Obri. O kakih ovirah, ki bi jih stavili Slovenci Madžarom, ne slišimo kar nič, mogoče so jih tu pa tam celo podpirali. Ob istih potih, kjer nekđaj Obri, navaljujejo sedaj Madžari proti Italiji in Nemčiji. Proti jugozapadu jim je kazala vpadno smer stara, takrat nedvomno še uporabna rimska cesta, vodeča preko Ptujja, Celja in Ljubljane v Italijo. V njenem območju leži pri Gorici vas Vogrsko, ki s svojim imenom še danes spominja na »Ogre«, ki so od konca 9. stoletja pa do srede 10. stoletja tod mimo vdirali v Italijo. Tudi velika, nekđaj rimska cesta skozi ravno Furlanijo se po ogrskih četah, prodirajočih ob njej v Italijo, imenuje že v 10. stoletju in potem še dolgo za tem »ogrška cesta«, oziroma, radi ogrskih pustošenj, »ogrška pustinja«.

Naselitev Madžarov je postala usodna za nadaljnji zgodovinski razvoj narodov in držav v srednjem Podonavju. Mimo frankovskih krajin na vzhodu postane, v kolikor je niso strli že notranji boji, njihova žrtev tudi Velikomoravska država. Madžari so s svojim prihodom uničili teritorialno zvezo med južnimi in severnimi Slovani in preprečili za bodočnost tudi politično, ki je od 7. do 9. stoletja dvakrat obstajala, enkrat za kralja Sama, drugič za kneza Koclja. Madžari so zaustavili tudi nemški dotok v Panonijo in Obdonavje, ki je bil tako močan, da bi, ako bi se bil nadaljeval v začetem tempu, germaniziral velike dele panonske zemlje. Namesto nemškega klina, ki je grozil od panonske strani stisniti alpske Slovence in jih kot suho vejo odrezati od ostalega slovanskega debla, se je vrnila madžarska zagozda, ki je zdrobila velik del ne le slovenske, marveč v 9. stoletju tudi že močno nemške Panonije. Za večji del panonskih Slovencev pomenjajo Madžari narodnostno smrt, za alpske Slovence je pa njihov pojav ustvaril položaj, ki ga, gledanega z nacionalnega vidika, zaenkrat niti ne moremo označiti kot neugodnega. a več kot pol stoletja so Ma-

govori po časopisu

džari zadržali silo germanizatoričnega pritiska v Vzhodna Alpe in strli nemški kolonizacijski tok, ki se je zariil že globoko v srednje Podonavje.

NAČRTNA GERMANIZACIJA
naše zemlje v 10., 11. in 12. stoletju

I.

Obdobja slovenske zgodovine, ki si jih bomo ogledali v naslednjih člankih, nam bodo pokazala, kako načrtno je nemški sed prodiral v našo zemljo in naseljeval svoje ljudi v osrčje Slovenije. Slovenska zemlja je čudovito lepa. Pestrost njenih tal so občudovali že davno pred nami. Slovensko ozemlje je na izredno važnem prostoru: to so vrata od vzhoda na zapad in od severa na jug. Zato je mikalo vse velike narode že nekđaj to ozemlje.

Do danes se ni posrečilo nikomur streti ta mali narodič; do danes še ni mogel nihče povsem zavzeti našega sveta. Kako so ga pa že nekđaj hoteli, nam bo jasno iz načrtne germanizacije 10., 11. in 12. stoletja, ki jo bomo spoznali iz zgodovinskih znanstvenih podatkov slovenskega zgodovinarja dr. Milka Kosa.

Dr. Kos opozarja, kako je prenehanje madžarskih navalov in konec madžarskega gospodstva ob panonsko-italski in panonsko-bavarski vdorni poti na široko odprlo vrata nemškemu kolonizatoričnemu (naseljevalnemu), političnemu, cerkvenemu in kulturnemu vplivu na Slovence in slovensko ozemlje. Skupnost vseh teh vplivov, z eno besedo: germanizacija Slovencev in slovenske zemlje, ki ima svoje začetke že v drugi polovici 8. stoletja in se je v skromnejši meri obdržala na koroških in zgornještajerskih tleh tudi za časa madžarskih vpadov, se po bitki pri Augsburgu z vso silo pojavi v teh predelih, a se razširi tudi na ozemlje, ki je izpod madžarskega gospodstva prešlo pod nemško.

Doba dveh stoletij, od srede 10. stoletja do srede 12. stoletja, ima v zgodovini Slovencev posebno obeležje. V kolonizatoričnem oziru jo označuje nemški val, kot ga v takem obsegu in s takimi posledicami ne pozna nobeno kasnejše obdobje naše preteklosti. Obenem z nemškimi prišleki in nemškim političnim gospodstvom so na

slovenskih tleh začeli uvajati nov politični, pravni, gospodarski in socialni red, ki je v ogromni meri vplival na Slovence, njihovo bistvo in življenje. Nov red se uvaja in prodira med Slovence počasi, tako da moremo razdobje do srede 12. stoletja označiti kot prehodni čas še neustaljenih razmer skoraj na vseh področjih. Priseljjevanje Nemcev in mešanje Slovencev z Nemci ustvarja še povsem neenotne pravne, gospodarske in socialne razmere. Krajine, ki nastajajo na naših tleh v pomadžarski dobi iz uradnih okrožij krajišnikov, se počasi pretvarjajo v dinastične oblasti pod vodstvom nekaterih zelo številnih plemških rodbin, ki jih je nemški val zanesel na slovenska tla. (Dalje prihodnjč.)

IZPRED VOJASKEGA SODIŠČA V LIENZU

Zaradi nedovoljenega prekoračenja meje je bilo pred vojaškim sodiščem v Lienzu v zadnjem času obsojenih mnogo oseb na zaporno kazen, in sicer so prejeli:

Schatzer Karl in Hilda po 17 dni, Giese Klaus in Irma, kakor tudi Janson Veronika po 16 dni in Morandini Ludvik 9 dni.

Seelaus Franc in Morandini Ludvik sta razen tega zakrivila tudi tihotapljenje, zaradi česar se je njuna kazen zvišala na 28 dni zapore.

IZPRED VOJASKEGA SODIŠČA V CELOVCU

Pred vojaškim sodiščem v Celovcu je bil obsojen 34-letni Malle Johan na dve leti zapore, ker je izvršil vlom in obstrelil kmeta, ki ga je zasledoval.

MALI OGLASI

Mlad mizarški pomočnik dobi takoj delo; hrana in stanovanje v hiši. Mizarstvo z malo kmetijo se nahaja na deželi. Ponudbe poslati na upravo „Koroške kronike“, Celovec, Funderstraße 1. 309

SLIKE

vseh vrst, povečave in pomanjšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji)

VAM NAPRAVI

umetniški atelje

CARL HEDANEK

CELOVEC, Paulitschgasse 13,

tel. 20-90.

Zahtevajte cenike! 392

KUHARICA

in šivilja, stara 35 let, želi v svrhuženitve znanja z drž. uradnikom ali upokojencem s stanovanjem. — Ponudbo s sliko na upravo lista pod „Mirni dom“. 318

FINANČNA ZBORNICA KRŠKE ŠKOFIJE

CERKVENI PRISPEVKI

Vse katoličane, ki so dolžni plačati cerkveni davek, pa tega za drugo četrtletje letošnjega leta (zaključeno 1. VII. 1947) še niso storili, pozivamo, da to store v opominjevalnem roku treh tednov (od 1. VII. dalje) pri pristojnem župnem cerkvenem svetu. — Prispevke, ki do 21. julija t. l. ne bodo vplačani, bodo pobirali župni cerkveni sveti in obenem zaračunali pobiralno izterjevalno pristojbino 30 grošev.

Prihodnji teden izide v založbi „Koroške kronike“ v okviru mladinske knjižnice prva mladinska knjiga s pripovedkama:

V kraljestvu lutk

Fr. Bazilija — in

Emokec Poskokec

M. Kunčiča

z 12 ilustracijami. Knjiga stane 3.— šilinge.

Naročite jo pri upravi „Koroške kronike“, Celovec, Funderstrasse 1. Za dostavo po pošti priložite poleg denarja še znamko za 25 grošev.

Bitzan Johan, 47 let star, je prejel 3 mesece zapore, ker je brez dovoljenja posedoval orožje.

25-letni Rus Slivka Petorij, ki je tekor treh dni izvršil dva vloma, je bil obsojen na leto dni zapore.

Radio Celovec

Nedelja, 29. junija:

7.30: Jutranja glasba.

18.15: Polurna oddaja.

20.15: Iz slovenske kulturne zakladnice

Ponedeljek, 30. junija:

7.15: „Prav vesel v šolo grem“. 2. nadaljevanje pouka slovenščine.

20.15: Poročila.

Torek, 1. julija

7.15: „Volitve koroških vojvod“, zgodovinsko predavanje.

20.15: Poročila.

Sreda, 2. julija:

7.15: Glasba s plošč.

20.15: Poročila.

Četrtek, 3. julija:

7.15: „Prav vesel v šolo grem“. 3. nadaljevanje pouka slovenščine.

18.45: Polurna oddaja.

20.15: Poročila.

Petek, 4. julija:

7.15: „Koroška v slovenski književnosti“, predavanje iz literarne zgodovine.

20.15: Poročila.

Šebota, 5. julija:

7.15: Pregled svetovnega tiska.

20.15: Poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili pravočasno v radiu.

POIZVEDBA

Komur je znano, kje se nahaja HRIBAR VALENTIN, star okoli 38 let, mizar (izdelovalec čolnov), ki je bil pred približno 20. leti na materinem rojstnem domu v Zgornjem Tuhinju št. 1, okraj Kamnik, Slovenija, naj mi sporoči, ali se sam oglasi pri meni. Stroške povrnem. Dacar Jernej, D.P. Camp, Spittal a. Drau, Bar. 57.

UREDNIŠTVO „KOROŠKE KRONIKE“
Celovec, Völkermarkterring 25.

GOSPODARSKI NASVETI

Ime in priimek
točen naslov
.

Prosim za odgovor na priloženo vprašanje. Za odgovor prilagam pošto znamko za 18 grošev.

Cevliarski pomočnik

Slovenec, star 28. let, išče spremljevalko za obisk planin v času od 14. do 27. julija. — Ponudbe poslati na upravo lista pod „Lepi dnevi“. 319

Zakaj mladi prašiči poginjajo

(Nadaljevanje.)

Opisali smo že en del vzrokov, zakaj pri nas toliko prašičev poginja. Danes s tem nadaljujemo. Gotovo je marsikatero gospodinja, ko so zaklali svinjo, našla v črevesju debele in tanjše okrogle črve, ki včasih izpolnjujejo cel notranji črevesni prostor. Črvi so različne velikosti, samice so vedno večje, do 15 cm dolge, bele barve in znesejo ogromno količino jajčec, včasih tudi do 1.600.000. — Z blatom pridejo jajca v svinjak, kjer se raznesejo v vse luknje in špranje. Nšeteto črvov se razvije iz teh jajc. Da bi se mogli razviti, morajo prepotovati krvotok ali limfni tok prašiča. — Mnogo jih prepotuje telo prašička po dva in večkrat. Da vse to, če tako veliko števílo zajedalcev prepotuje telo mladih prašičev, ne ostane brez posledic za zdravje prašičev, je jasno. Oni lahko povzročajo majhne ranice in krvavenje v vseh organih, s tem pa tudi zastoj v rasti. Tudi mlade v materinem telesu lahko poškodujejo.

Prašički oslabijo, niso več tako odporni proti boleznim, zaostajajo v rasti, dostikrat pa sploh ne rastejo naprej. Dosti mladih prašičkov poginja, ko pridejo na svet. V sicer popolnoma zdravem dvorišču vidimo, da imajo svinje namesto 10 samo 5 ali 6 mladih pujskov, pa še ti poginjajo drug za drugim ali pa zaostajajo. — Take razmere sem našel na Zamanju, v Krvavi vesi, na Djekšah, v Hudem kraju in drugod.

Gospodinja je povsod v strahu za mlade pujske, pa jih še posebno dobro neguje in hrani, prinaša jim, kar more najboljše, da jih cepiti, če pride čas za to, toda ne pušča jih na zrak, niti razkužuje in očisti ptovnjak, v katerem se nahajajo pujski ves dan in vso noč, niti jih ne pere. Ali vsa njena skrb nič ne zaleže, pujski poginjajo kar naprej.

KAKO JE TREBA POSTOPATI, DA PUJSKI NE BODO TAKO POGINJALI?

Važno je, že mlade svinje posebno pa noseče pustiti čimveč na pašo. Svinjak je treba temeljito očistiti vsake nesnage, oprati z vročim lugom vsako tudi naj-

manjšo luknjico v podu in na deskah do višine najmanj 1 m, potem še enkrat vse z 3 % raztopino karbola in nazadnje vse prebeliti s svežim apnom. — Če dopuščajo razmere, je dobro, če se pusti svinje po dnevi in ponoči na prostem.

Če je enkrat posebno lep dan, je treba svinjo in pujske temeljito oprati s toplo vodo in milom in šele potem pustiti v čisti svinjak. Ob slabem vremenu jih je treba takoj posušiti. Tako uničimo jajca in mlade zgoraj opisane zajedalce. Potem se lahko razvijejo zdravi prašiči. — Čim več se svinje puščajo na prosto, tembolj postanejo odporne proti boleznim, napredujejo in rastejo ter imajo končno zdrave in številne mlade pujske. Poleti se daje svinjam pretežno zelena krma, posebno dobra je mlada rdeča detelja, katero lahko dobijo na paši.

Ajda in bukev kot krma

Posebno v Podjuni pridelujejo mnogo ajde, pa tudi bukke tam lahko najdemo. Vendar pa so gospodinjam boleznim, katere najdemo pri živini kot posledice hranjenja z ajdo in žirom, neznanne.

Zanimivo je, da naletimo na te bolezni samo pri živini bele dlake in kože. Toda tudi tukaj ne vedno, samo če se to belo živino pusti le nekoliko ur na soncu.

Kmet je poslal popolnoma zdravo živino (svinje, goveda in drugo), katero so dovolj časa hranili z ajdo in žirom, na popolnoma zdravo pašo, jo tam pustil nekoliko ur na soncu, zdravem zraku in paši, a živina se vrne domov bolna. Bolna pa je samo bela živina.

Vzrok tej bolezni je ajda ali pa žir. Bolezen lahko nastopa še tri tedne po krmljenju. Bolezen preneha, če se preneha s krmljenjem z ajdo in če se živino za ta čas ne pušča na sonce. Če se živino barva s temno barvo (hipermanganom), se bolezen ne pojavi. Če se hoče belo živino hraniti z ajdo ali žirom in jo pustiti na sonce, potem je priporočljivo jo barvati s temno barvo.